

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

Asosts14

2016

Susanna Kärki & Terhi Laakso

VANHEMPIEN OSALLISUUS KIIREELLISEN SJOITUKSEN PROSESSISSA MÄNTYMÄEN PERHEKESKUKSESSA

– Vanhempien osallisuuden lisääminen kiireellisen sijoituksen prosessissa

Susanna Kärki & Terhi Laakso

VANHEMPIEN OSALLISUUS KIIREELLISEN SIJOITUKSEN PROSESSISSA MÄNTYMÄEN PERHEKESKUKSESSA

- Vanhempien osallisuuden lisääminen kiireellisen sijoituksen prosessissa

Opinnäytetyössä oli tavoitteena lisätä vanhempien osallisuutta lastensuojelun kiireellisen sijoituksen prosessissa Mäntymäen perhekeskuksessa. Opinnäytetyössä tarkasteltiin Mäntymäen perhekeskuksen kiireellisen sijoituksen prosessikaaviota vanhempien osallisuuden näkökulmasta. Tuotteena laadittiin vanhemmille esite kiireellisen sijoituksen prosessin kulusta sekä vanhemman osallisuutta lisäävät työohjeet työntekijöille perehdytyskansioon.

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö. Kehittämismenetelmänä käytettiin osallistavaa ja kehittävää toimintatutkimusta. Opinnäytetyön kautta kehitettiin ja hyödynnettiin Mäntymäen perhekeskuksen monialaisen työyhteisön omaa reflektiivistä työtettä.

Mäntymäen perhekeskus on Turun kaupungin lastensuojelulaitos. Sinne sijoitetaan kiireellisesti sekä avohuollon sijoituksena 7-17-vuotiaita lapsia ja nuoria. Opinnäytetyössä keskityttiin kiireellisen sijoituksen prosessiin. Se on määritelty lastensuojelulain 38§. Tällöin vastuu lapsesta ja häntä koskevat päätökset ovat sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä.

Opinnäytetyön teoreettisena käsitteenä on osallisuus. Osallisuudella opinnäytetyössä tarkoitetaan asiakkaan eli vanhemman mahdollisuuksia vaikuttaa ja olla osallisena työskentelyssä sijoitusprosessin aikana. Osallisuus kuvaa parhaiten kokemuksena sitä, mitä onnistunut asiakassuhde lastensuojelussa asiakkaan kannalta on. Se saadaan toimimalla yhteistyössä kasvatuskumppanina lapsen vanhempien kanssa sekä kuuntelemalla, tukemalla ja rohkaisemalla perhettä heidän omien voimavarojen löytymiseen.

ASIASANAT:

Lastensuojelu, kiireellinen sijoitus, asiakkaan osallisuus.

Susanna Kärki & Terhi Laakso

PARENTAL PARTICIPATION IN THE PROCESS OF URGENT PLACEMENT IN THE MÄNTYMÄKI - FAMILY CENTER

- Increasing parental participation in the urgent placement process

In this thesis we developed the urgent placement process for child protective services in Mäntymäki-family center by focusing on the perspective of parental participation. As a product, a leaflet on the timeline of urgent placement was devised for the parents. In addition, instructions on how to increase parental participation were included in the job familiarization folder.

The thesis was carried out as field research. The method used was developmental participatory action research. The dissertation developed as well as utilized the reflective work environment of the Mäntymäki -family center.

The Mäntymäki -family center is a part of child welfare services in Turku. Children and teens from the ages of 7-17 are placed in the center either through urgent placement or open care placement. The thesis focused on the process of urgent placement. The process is defined by section 38 of the child welfare act, meaning responsibility of the child including any decisions concerning them lies with the governing social service branch.

The theoretical topic of this thesis is participation. For the purposes of this dissertation participation is defined as the clients (i.e.) the parent's opportunities to affect and take part in the placement process as it progresses. The sense of participation best describes a successful client relationship with child welfare from the perspective of the parents. It is achieved via co-operation with the parents as educators and caregivers and through supporting the family by listening and encouraging them in finding their own power reserves.

KEYWORDS:

Child welfare, participation, urgent placement

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARVE	3
2.1 Lähtökohdat	3
2.2 Toimijat ja ympäristö	3
2.3 Kehittämistehtävät ja tavoitteet	4
3 LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ	6
3.1 Lastensuojelun kehityssuunta	6
3.2 Kiireellinen sijoitus palvelemissa sosiaalityön antamaa tehtävänantoa	7
4 OSALLISUUS LASTENSUOJELUSSA	9
4.1 Osallisuuden ulottuvuudet	9
4.2 Onnistunut osallisuus	11
4.3 Asiakkaan osallisuuden merkitys	14
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
5.1 Kehittämistoiminnan eteneminen	16
5.2 Työryhmätapaamiset	16
5.3 Produktiot/tuotteet	22
5.3.1 Työohjeita työntekijöiden perehdytyskansioon	23
5.3.2 Esite vanhemmille kiireellisen sijoituksen prosessista	27
6 POHDINTA, YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
6.1 Asiakkaan osallisuudesta lastensuojelussa	31
6.2 Oman työskentelyn arviointi	34
6.3 Jatkotyöskentelymahdollisuudet	36
LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1. TYÖOHJEITA VANHEMPIEN OSALLISUUDEN TUKEMISEKSI KIIREELLISEN SIOITUKSEN 30 PÄIVÄN PROSESSISSA

Liite 2. VANHEMMAN KANSSA TYÖSKENTELYN SISÄLTÖ JA AIKATAULU KII-
REELLISEN SIJOITUKSEN (38§) 30 PÄIVÄN AIKANA MÄNTYMÄEN PERHEKES-
KUKSESSA

KUVIOT

Kuvio 1. Työryhmätapaamiset.

17

Kuvio 2. Kiireellisen sijoituksen prosessikaavio.

18

1 JOHDANTO

Lastensuojelussa työn keskiössä on aina lapsi. Lapsen tärkein voimavara ja ehto tasapainoiseen kehitykseen ja elämään pitäisi aina löytyä ensisijaisesti omasta perheestä. Elämässä voi tulla tilanteita, jolloin perheen ja lapsen omat voimavarat eivät riitä ja he tarvitsevat ulkopuolista tukea. Opinnäytetyössämme yhteistyökumppanimme on Turun kaupungin lastensuojelulaitos Mäntymäen perhekeskus. Siellä työskentelyssä painotetaan, että perhe on yksikkö. Koko perheen tukeminen ja sen voimavarojen lisääminen ovat erittäin tärkeitä asioita lapsen hyvinvoinnin kannalta. Siksi olemme opinnäytetyössämme keskittyneet perhekeskukseen sijoitetun lapsen vanhemman osallisuuden ja osallistumisen lisäämiseen kiireellisen sijoituksen prosessissa.

Osallisuudella työssämme tarkoitamme vanhemman kokemusta olla osallisena ja vaikuttamassa lapsensa elämään sijoitusprosessin aikana. Osallisuuden valitsimme pääteoriaksi, koska se on mielestämme ehtona siihen, että lastensuojelutyö on vaikuttavaa, tehokasta ja eettisesti kestävä. Osallisuus määritellään kokemukseksi, joka toteutuu vuorovaikutuksen keinoin. Vuorovaikutus on ollut opinnoissamme yksi eniten painotetuista aiheista ja koemme, että voimme hyödyntää näitä opintoja opinnäytetyötä tehdessämme.

Olemme työssämme ohjaajina lastensuojelussa ja opiskeluidemme edetessä huomanneet, että oma ideologiamme perustuu asiakaslähtöisyyteen ja inhimillisyyteen. Näillä tarkoitamme sitä, että omat arvomme perustuvat ihmisenä ihmiselle olemiseen ja heikompien puolelle asettumiseen. Emme ole kokeneet omaksi sosiaalialalla vieläkin osittain vallalla olevan työntekijäjohtoisen kulttuurin johtavan tehokkaaseen tai eettisesti oikeanlaiseen työhön. Haluamme opinnäytetyömme kautta painottaa asiakastyön orientaatiota, jossa asiakas on yhteistyökumppani ja työskentelyssä tasavertainen oman elämänsä asiantuntija työntekijän ammatillisen asiantuntijuuden rinnalla. Koemme, että Mäntymäen perhekeskuksen toimintakulttuuri edustaa samaa arvomaailmaa kuin omamme.

Jotta pääsemme tavoitteeseemme, joka on lisätä vanhemman osallisuuden tunnetta prosessin aikana, teemme toiminnallisen kehittämistyön. Sen kautta saadaan konkreettisesti työhön lisää vaikuttavuutta siinä kehitetyn tuotteen eli osallisuutta tukevien työohjeiden sekä vanhemmille annettavan esitteen muodossa. Nämä löytyvät liitteenä raportissamme. Lisäksi toiminnallinen opinnäytetyöprosessi lisää perhekeskuksen

työntekijöiden tietoisuutta, reflektiota ja sitoutumista omaa työtään kohtaan. Kehittämistyö on siis myös työntekijöitä, mukaan lukien meitä itseämme, työhön osallistava prosessi. Opinnäytetyöraporttimme aloitamme kertomalla opinnäytetyömme taustoista ja kehittämistehtävästä. Seuraavissa kahdessa luvussa kirjoitamme lastensuojelun tulevaisuuden suunnista ja osallisuuden teoriasta. Luvussa viisi käymme läpi opinnäytetyön toteutuksen ja viimeisessä luvussa tiivistämme työn yhteenvetoon ja johtopäätöksiin.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARVE

2.1 Lähtökohdat

Työskentelemme ohjaajina Turun kaupungin lastensuojelussa Mäntymäen perhekeskuksessa. Oman työmme kautta meille heräsi kiinnostus tarkastella ja kehittää lastensuojelun kiireellisen sijoituksen prosessia asiakkaan osallisuutta tukevaksi. Opinnäytetyössämme puhuttaessa asiakkaasta tarkoitamme kiireellisesti sijoitetun lapsen vanhempaa. Työelämän yhteistyökumppanimme, Turun kaupungin lastensuojelulaitoksen Mäntymäen perhekeskuksen, kuluvan vuoden yksi kehityksen teemoista on myös ollut asiakkaan osallisuuden lisääminen (Mäntymäen perhekeskus 2016). Lisäksi Turun kaupungin tarkastuslautakunnan lastensuojelun arvioinnin (2015) monissa haastattelussa mainitaan asiakkaan osallisuuden lisäämisen tarve.

Opinnäytetyöaiheemme pohjautuu omaan ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihmisessä korostuu vastuullisuus, yksilöllisyys sekä ainutkertaisuus. Ajattelemme, että ihminen kykenee kehittymään negatiivisista kokemuksistaan huolimatta ja kehittyäkseen tarvitsee muiden ihmisten tukea, myönteistä huomiota ja kokemuksia. Mielestämme ihmistä on pystyttävä ymmärtämään hänen omien subjektiivisten kokemustensa valossa. Oman ihmiskäsityksemme tärkeimpiä arvoja ovat ihmisen kunnioittaminen ja puolustaminen. Sosiaalialalla humanistisessa ihmiskäsityksessä jokaisella ihmisellä on arvo, joka on rajoittamaton - vaan sen vuoksi, että hän on ihminen (Hammarlund 2010, 83). Lastensuojelutyö on mielestämme tehokasta vain niin, että se on myös eettisesti hyväksyttävää. Eettisesti oikea työ puolustaa mielestämme edellä mainittuja arvoja ja oikeuksia.

2.2 Toimijat ja ympäristö

Mäntymäen perhekeskus on Turun kaupungin hyvinvointitoimialan alainen 24 - paikkainen lastensuojelulaitos, jossa on neljä osastoa. Perhekeskus tarjoaa lyhytaikaisia arviointi- ja tutkimusjaksoja sekä avohuollon tukitoimena, että kiireellisesti sijoitetuille 7-17 -vuotiaille lapsille ja nuorille. Mäntymäen perhekeskukseen sijoitetaan lapsi joko kiireellisesti sijoitettuna 30 päiväksi tai avohuollon tukitoimena 3 kuukaudeksi. Yksi

osastoista on tehostetun kotiinpäin tehtävän työn osasto, joka ei vastaanota kiireellisiä sijoituksia. (Mäntymäen perhekeskus 2016.)

Mäntymäen perhekeskuksessa sijoituksen aikana vanhempien ja lapsen kanssa työskentelee monialainen työryhmä. Siihen kuuluu ohjaajia, erikoissairaanhoidaja, sosiaalityöntekijä sekä psykologi. Jokaisella lapsella on nimetty omaohjaaja koko sijoituksen ajan. Omaohjaaja (oh) ja erikoissairaanhoidaja (esh) työskentelevät työparina koko perheen kanssa. Perhekeskuksen johtaja on monialaisen työryhmän tukena työskentelyssä. Perhekeskus tekee yhteistyötä tarvittaessa muiden tahojen, kuten esimerkiksi koulun ja terveydenhuollon kanssa sekä kolmannen sektorin palveluiden tuottajien kanssa. (Mäntymäen perhekeskus 2016.)

2.3 Kehittämistehtävät ja tavoitteet

Kehittämistehtävämme oli tarkastella Mäntymäen perhekeskuksen kiireellisen sijoituksen prosessikaaviota ja tuottaa työryhmän kanssa ideoita, miten prosessiin voisi sisällyttää ja lisätä enemmän vanhempien osallisuutta ja osallistumista tukevia asioita. Halusimme lisäksi kehittää työyhteisön tietoista toimintaa tehdä työtä asiakaslähtöisesti. Ideoimme vanhempien osallisuutta tukevia työohjeita liitettäväksi perhekeskuksen perehdyttämiskansioon. Tämän lisäksi kehittämisideoiden myötä syntyi tarve tehdä vanhemmille annettava esite, joka sisältää selkeää informaatiota sijoituksen kulusta ja sisällöstä. Teimme esitteen, jossa kerrotaan, miten työskentely kiireellisen sijoituksen prosessissa etenee ja mitä siihen vanhemman osalta kuuluu. Esitteessä näkyy miten ja milloin vanhemmat voivat osallistua ja vaikuttaa työskentelyyn sijoituksen aikana.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tavoitteena luoda jokin konkreettinen tuote, joka on usein kirjallinen (Vilkka & Airaksinen 2003, 51). Kehittämismenetelmänä käytimme osallistavaa ja kehittävää toimintatutkimusta. Meidän roolimme oli olla kehittämistyössä toimijoina eli työntekijöinä työyhteisössä. Olimme myös tutkijoita, koska tutustuimme ennakkoon aiempiin tutkimuksiin ja teoriaan asiakkaan osallisuudesta. Kaikki perhekeskuksen halukkaat työntekijät pääsivät kolme kertaa järjestetyissä tapaamisissa osallistumaan oman työnsä kehittämiseen. Tämä tapahtui tapaamisissa keskustelujen avulla. Yhteistoiminnallisessa tutkimuksessa työryhmä tapaa suunnitellusti ja kehittää omaa työtään (Heikkinen ym. 2007, 18). Toimintatutkimus on aina interventio, joten toivoimme tämän lisäävän työntekijöiden

reflektiivistä ja kriittistä otetta omaan työhönsä. Apuna työn kehittämisessä työntekijöillä olivat pohjateoriat sekä työryhmän ammatillinen tieto ja työstä saatu kokemus.

Toiminnallisen opinnäytetyön luonteen mukaan käsittelemme raportissamme myös konkreettisen tuotoksen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja (Vilka & Airaksinen 2003, 51). Järjestimme kolme työryhmätapaamista, jotka olivat avoimia kaikille perhekeskukseen työntekijöille. Ennen työryhmätapaamisia perehdyimme pohjateorioihin, joita käsitelimme työryhmän kanssa ensimmäisessä tapaamisessa. Pohjateorioiden, jotka koskivat asiakkaan osallisuutta, lisäksi tärkeitä olivat työryhmän tekemät havainnot, jotka pohjautuivat ammatillisuuteen ja työkokemukseen. Toimintamme eteni syklinä eli suunnittelimme tapaamisten sisällön, toimimme eli kokoustimme työryhmänä, havainnoimme ja refleктоimme joka tapaamisten yhteydessä asiakkaan osallisuuteen liittyviä asioita ja kertosimme edellisillä tapaamisilla esiin tulleita asioita.

3 LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ

3.1 Lastensuojelun kehityssuunta

Suomessa lastensuojelua ohjaavat nykyisin uuteen suuntaan esimerkiksi yhteiskunnassa vallassa oleva yleinen mielipide siitä, että lastensuojelua pitää kehittää ja osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä tukevat arvot, uusi tieteellinen tutkimustieto sekä taloudellinen tilanne. Muutos ei välttämättä tule tapahtumaan nopeasti, koska monen asian on uudistuttava. Lakimuutokset, kuten uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja lastensuojelulaki (417/2007) sekä palvelujärjestelmän muuttuminen, esimerkiksi SOTE uudistus auttavat muutoksessa. Lastensuojelun muutostarve tarkoittaa toimintakulttuurin kokonaisvaltaista muutosta. Toimintakulttuuri on sitä, miten kollektiivisesti lastensuojelua hahmotetaan ja mitä siitä ajatellaan sekä käytäntöjä siinä. Käytäntöjen kohdalla lastensuojelussa sen on mainittu olevan panostamista ennalta ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa avohuollon palveluihin painottamista. Eri lähteissä mainitaan kehityksen suuntana ja tavoitteena olevan perheiden varhainen voimavarojen tukeminen, asiakaslähtöisyys ja osallisuus sekä monialaiseen viranomaisyhteistyöhön panostaminen (Valtioneuvosto 2015, Lastensuojelun laatusuositus 2014).

Tarve lastensuojelun muutokseen ei ihmetytä, koska lastensuojelun eri tilastot parilta viime vuosikymmeneltä ovat karua luettavaa. Lastensuojelussa huostaanottojen määrä kasvoi tasaisesti 1990-luvulta parissa vuosikymmenessä, kunnes vuonna 2012 kasvu pysähtyi (THL 2016a). Kiireelliset sijoitukset kasvoivat vuodesta 2005 lähtien mutta ovat nyt olleet laskussa parin viime vuoden aikana (THL 2016a). Tilastot kertovat ongelmien lisääntymisestä, mutta samalla tämän hetkisen toimintakulttuurin toimimattomuudesta. Lastensuojelun laatusuosituksessa (2014) ohjataan kuntia tekemään suunnitelma, jonka tarkoitus on parantaa perheiden osallisuutta ja heille suunnattavia palveluita. Näin työstä on tarkoitus tehdä jokaisessa kunnassa laadukasta sekä eettisesti kestäväää.

Turun kaupunki pyrkii lastensuojelussa samoihin tavoitteisiin valtion linjojen kanssa eli panostamaan ennalta ehkäisevään lastensuojelutyöhön ja avohuollon palvelujen lisäämiseen. Sijaishuollossa pyritään vähentämään laitospaikkoja ja panostamaan sijoitusta perheisiin. (kaupunkistrategia 2029.) Mäntymäen perhekeskuksen YT-

neuvotteluissa 16.9.2016 palvelualuejohtaja ja sijaishuollon päällikkö kertoivat uusista linjauksista. Linjausten mukaan alle 7-vuotiaiden lasten kiireellisissä sijoituksissa on tarkoitus tulevaisuudessa pyrkiä siihen, että lähtökohtaisesti sijoituspaikkana toimisivat ns. päivystysperheet, joissa lapsi olisi kiireellisen sijoituksen ajan. Jos lapselle ei löydy päivystysperhettä, niin sijoituspaikkana kiireellisissä sijoituksissa myös alle 7 -vuotiaille toimisi tulevaisuudessa Mäntymäen perhekeskus. Tämä tarkoittaa sitä, että perhekeskuksen ikäskaala kiireellisten sijoitusten suhteen on suunniteltu laajenevan entisestä 7-17 ikävuodesta 0-17 ikävuoteen. Tämä kaikki liittyy erityispalvelujen eli sijaishuollon uudistamiseen lastensuojelussa. Samalla muutos kasvattaa mielestämme Mäntymäen perhekeskuksen kykyä kilpailla lastensuojelupalveluiden tuottajana.

3.2 Kiireellinen sijoitus palvelemissa sosiaalityön antamaa tehtävänantoa

Lastensuojelun sosiaalityön tehtävänä on turvata laissa määritellyn lapsi- ja perhekohdaisen lastensuojelun toteutuminen. Siihen kuuluu kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sekä avohuollon ja jälkihuollon palvelut. (1302/2007.) Jokaisen perheen asioista vastaa sosiaalitoimessa työskentelevä viranhaltija eli sosiaalityöntekijä. Hän ottaa vastaan ilmoituksen, joka tehdään, kun huoli lapsesta herää. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, jolla herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Lastensuojeluasiakkuuden tarve arvioidaan ilmoituksen tulon jälkeen palvelutarpeen arvioinnissa. Jos sen tarve todetaan, tekee sosiaalityöntekijä asiakassuunnitelman. (Saastamoinen 2010, 39 - 40.) Kiireellisissä sijoituksissa tämä tapahtuu nopeasti, koska siihen johtavat tilanteet ovat äkkinäisiä eikä niitä välttämättä ole ollut helppo ennakoita.

Lastensuojelulaissa (417/2007, 38§) määritetään kiireellinen sijoitus, joka on sijaishuollollinen toimenpide ja tehdään, kun ei ole muita mahdollisuuksia turvata lapsen tai nuoren elämää. Se on viimesijainen toimenpide lastensuojelussa, kun lapsi ja hänen kehityksensä on välittömässä vaarassa. Tällöin lapsi sijoitetaan turvaan kodin ulkopuolelle eli joko läheisten ihmisten luo tai lastensuojelulaitokseen. Kiireellisen sijoituksen voi tehdä vain viranomaispäätöksellä. Kiireellinen sijoitus on vakava puuttuminen perheen yksityisyyteen ja henkilökohtaiseen elämään. Sijoituksen aikana vastuu lapsen asioiden päättämisestä, on sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä ja siksi kiireellinen sijoitus on oikeusvaikutuksiltaan verrattavissa huostaanottoon. Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

Turussa kiireellisen sijoituksen tarpeellisuuden arvioivat ja päätöksen sijoituksesta tekevät sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijät. Sosiaalipäivystyksen työntekijät menevät ilmoituksen tullessa tapaamaan perhettä ja arvioivat kiireellisen sijoituksen tarpeellisuuden. Jos he päätyvät sijoittamaan lapsen tai lapset kiireellisesti niin he tuovat lapsen Mäntymäen perhekeskukseen. Mahdollisuuksien mukaan vanhemmat ovat mukana saattamassa lasta perhekeskukseen. Tarvittaessa poliisi antaa virka-apua tulotilanteessa. Lapsen ja vanhemman mielipide sijoituksesta kuullaan sijoitushetkellä ja se kirjataan sijoituksesta tehtyyn päätökseen.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän antama tehtävänanto on kaiken työskentelyn pohjana (Saastamoinen 2010, 73—75) Mäntymäen perhekeskuksessa kiireellisen sijoituksen jakson aikana. Tämä tarkoittaa sitä, että kiireellisen sijoituksen aikana tehtävän työn, on palveltava sosiaalityötä eli toteutettava sitä tehtävänantoa, joka sieltä saadaan. Se ohjaa työskentelyä määrittelemällä mitä kiireellisen sijoituksen aikana tutkitaan ja arvioidaan ja miksi. Tehtävänantoa ja tavoitteita täsmennetään perhekeskuksessa sijoituksen alusta lähtien monialaisen työryhmän ja perheen kanssa tehtävässä hoito- ja kasvatussuunnitelmassa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa asetetaan sijaishuollon tavoitteet sekä suunnitellaan lapsen laitoksessa tarvitsema hoito- ja huolenpito (Saastamoinen 2010, 85). Kiireellisen sijoituksen aikana tehtävän työn tarkoitus on pyrkiä antamaan sosiaalityöntekijälle tietoja lapsen ja perheen tilanteesta. Perhekeskuksen monialaisen työryhmän suosituksen saatuaan ja yhdessä perheen kanssa keskustellen sosiaalityöntekijä päättää mitkä ovat lapsen edun ja tarpeiden mukaiset jatkotoimenpiteet, esimerkiksi tuen tai palveluiden muodossa, ja tarvitaanko niitä vai ei.

4 OSALLISUUS LASTENSUOJELUSSA

4.1 Osallisuuden ulottuvuudet

Valitsimme opinnäytetyömme teoreettiseksi käsitteeksi osallisuuden, koska se kuvaa mielestämme parhaiten kokemuksena sitä, mitä onnistunut asiakassuhde lastensuojelussa asiakkaan kannalta ajateltuna on. Osallisuus määritellään tunteeksi siitä, että ihminen voi vaikuttaa omiin asioihinsa ja elämäänsä (Mäkinen ym. 2009, 132–135.; Juhila 2006, 119). Juhilan (2006) mukaan se on tiivistetysti olemista osallisena omaan elämäänsä. Lastensuojelun sijaishuollossa puututaan perheen yksityisyyteen ja vapautteen valita. Tällöin tulisi sijoitusprosessin aikana kiinnittää paljon huomiota siihen, että vanhemmat kokisivat tullessa huomioiduiksi monin eri tavoin. Jos tämä epäonnistuu voi ongelmaksi muodostua se, että asiakkaan osallisuuden kokemus ja osallistuminen sijoitusprosessiin jää liian vähälle huomiolle ja näin myös toteutumatta täysimittaisesti.

Osallisuuden kokemuksen pitäisi olla mahdollista toteutua Mäntymäen perhekeskuksessa vanhempien kohdalla lastensuojelun kiireellisen sijoituksen asiakasprosessin aikana, vaikka he eivät itse voi vaikuttaa viranomaisen tekemään 30 päivän sijoituspäätökseen. Silloin oikeudellinen vastuu lapsesta on Turun kaupungin sosiaalitoimella. Vanhemman vastuu ja huoltajuus lapsesta säilyy kuitenkin vanhemmalla koko lapsen elämän ajan. Vanhemmat ovat ensiarvoisen tärkeitä ajatellen lapsen kasvua ja kehitystä. Siksi on tärkeää tarkastella ja kehittää prosessia niin, että vanhemmat kokevat olevansa osallisina ja vaikuttamassa lapsensa elämään yhdessä työntekijöiden kanssa.

Osallisuus voi kokemuksena ilmetä yhteenkuuluvuuden tunteena niin pieniin, kuin suurempiinkin yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Yhteiskunnallisella tasolla osallisuus koetaan niin tärkeäksi, että se on määritelty lainsäädännöllisesti useissa lakiteksteissä, kuten perustuslaissa (731/1999, 14 §), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 1§) kuntalaissa (410/2015, 5§). Lastensuojelulaissa (417/2007, 2§) määritetään se, että viranomaisten on tuettava vanhempia kasvatustehtävässä. Toisaalta laki myös rajoittaa vanhempien oikeuksia toimia vanhempana, kuten lapsen huostaanoton (40§) ja kiireellisen sijoituksen (38§) aikana. Lastensuojelussa mietitäänkin usein kontrollin ja tuen välistä problematiikkaa. Kontrollin ja tuen ristiriita tarkoittaa sitä, että samaan aikaan, kun asiakasta ja hänen voimavarojaan kuuluu tukea, on hänen toimintaansa kontrolloitava, jos toiminta on vahingollista asiakkaalle itselleen tai muille (Juhila 2006, 216).

Lastensuojelulaki (417/2007, 45§ ja 52§) määrittelee, että lapsen ollessa sijaishuollossa, kuten huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana, lastensuojelutyöntekijöiden on pyrittävä yhteistoimintaan ja yhteistyöhön lapsen vanhempien kanssa. Yhteistoimintaa edistetään kasvatuskumppanuudella. Kasvatuskumppanuudessa lapsen vanhemmat ja ammattilainen kuulevat ja kunnioittavat toisiaan ja miettivät yhdessä lapsen edun mukaisia toimenpiteitä ja ratkaisuja. Tämä on tärkeää siitä syystä, että vanhemmilla on tärkeä osa lapsen kasvussa ja tasapainoisessa kehityksessä. Vanhemman osallisuuden kokemus omiin ja perheen asioihin auttaa vanhempaa olemaan tiiviisti osana lapsensa elämää ja näin osallistumaan myös sijaishuollossa ammattilaisten kanssa kasvatukseen ja lapsen edunmukaisten ratkaisujen miettimiseen.

Kiireellisen sijoituksen prosessikaavio Mäntymäen perhekeskuksessa ottaa osittain huomioon vanhemmat ja työskentelyn heidän kanssaan. Koimme, että painotusta siihen olisi kuitenkin entisestään lisättävä, jotta vanhempien osallisuus ja osallistuminen työskentelyyn huomioitaisiin työskentelyssä riittävästi. Ei riitä, että työtä tehdään ns. hiljaisen tiedon turvin, vaan hyvät vanhempia osallistavat käytännöt on kirjattava ylös, jotta ne ovat yhtenäiset joka osastolla ja säilyvät, vaikka työntekijät vaihtuisivat. Hiljaisella tiedolla tarkoitamme työntekijällä työkokemuksen kautta karttunutta tietoa.

Osallisuuden kuvaamiseen on luotu erilaisia porras- ja tikapuumalleja. Yhtenä klassisena esimerkkinä Sherry R. Arnsteinin (1969) 8—portainen tikapuumalli kansalaisen osallisuudesta. Mallissa osallisuus lisääntyy portaita ylöspäin edetessä ja alimmalla tasolla ei ole lainkaan osallisuutta. Koimme, että asiakkaan osallisuutta ei voi mitata määränä, koska se yksipuolistaa kokemusta siitä. Siksi emme käyttäneet porras- ja tikapuumalleja opinnäytetyötä tehdessämme.

Halusimme keskittyä vanhemman osallisuuden kehittämiseen lastensuojelun kiireellisen sijoituksen sijoitusprosessissa. Nigel Thomas (2002) on tutkinut sosiaalialan asiakkaiden osallisuutta lasten ja vanhempien näkökulmasta. Thomasin tutkimus koskee lähinnä lasten osallisuutta lastensuojelussa. Mielestämme sitä voi käyttää mallina myös vanhempien osallisuuden tarkasteluun, koska siinä kuvatut määritelmät tarvitsevat onnistuakseen toimivan vuorovaikutuksen asiakkaan ja työntekijän välillä. Vuorovaikutus on mielestämme yksi tärkeimpiä asioita osallisuuden kokemuksen mahdollistajana. Tutkimuksensa pohjalta Thomas on kehittänyt osallisuuden mallin, joka kuvaa asiakkaan mahdollisuuksia osallisuuteen. Tutkimuksessaan Thomas korostaa, että osallisuus ei ole jotain mitä voi olla määrällisesti paljon tai vähän vaan se on asiakkaan oma kokemus. Osallisuutta Thomas kuvaa seuraavilla määritelmillä:

- Mahdollisuus valita
- Mahdollisuus saada tietoa
- Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin
- Mahdollisuus ilmaista itseään
- Mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen
- Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin

Käytimme edellä mainittua Thomasin mallia osallisuudesta pohjateorian ja apuna työryhmätapaamisissa. Mielestämme se kuvasi ja kartoitti kaikista kattavammin lastensuojelun asiakkaan osallisuutta. Sen avulla mietittiin, miten eri tilanteet, kuten vuorovaikutus, osallistuminen ja vaikuttaminen prosessiin toteutuivat asiakkaan kohdalla sijoitusprosessin aikana. Pohdimme lisäksi, miten näitä tilanteita voisi kehittää sekä lisätä asiakkaan ja työntekijöiden kesken. Vertasimme mallia kiireellisen sijoituksen prosessin eri vaiheisiin Mäntymäen perhekeskuksessa. Työryhmätapaamisissa arvioimme Thomasin määritelmää apuna käyttäen, miten vanhempien osallisuus sijoitusprosessissa toteutuu.

Thomasin malli sopi työryhmän kanssa tekemäämme työhön, koska siihen on jo sisällytetty se ajatus, että osallisuuden tunteen rinnalle tarvitaan osallistumista. Osallisuus ja osallistuminen ovat siis eri asioita. Lastensuojelun käsikirja (THL 2016b) määrittelee ”osallistumisen olevan toimintaa, jossa osallisuus konkretisoituu”. Tämän voi ajatella myös niin, että osallistumisesta asioihin ja omaan elämäänsä, vaikuttamiseen tunne ja kokemus osallisuudesta vahvistuvat ja lisääntyvät.

4.2 Onnistunut osallisuus

Mielestämme onnistunut osallisuus asiakassuhteessa on sitä, että työntekijä huomioi asiakaslähtöisyyden ja panostaa hyvään vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus ja asiakaslähtöisyys sisältyvät erottamattomasti osallisuuden kokemukseen (Mönkkönen 2007, 14–15). Myös aikaisemmassa luvussa kertomamme Thomasin (2002) määritelmät asiakkaan osallisuudesta vaativat toteutuakseen onnistuneen vuorovaikutuksen, sekä siihen sisältyvän työntekijän asiakaslähtöisen otteen työskentelyssä. Jotta vanhemmat voisivat osallistua ja tuntea osallisuutta kiireellisen sijoituksen prosessiin, on perhekeskuksessa varmistettava, että prosessin kulusta jaetaan heti alussa vanhemmille selke-

ää ja kattavaa informaatiota. Tämä tarkoittaa työskentelyn avaamista vanhemmille kohta kohdalta selkeästi.

Mitä sitten on onnistunut ja hyvä vuorovaikutus asiakassuhteessa? Juhilan (2006) määritelmä onnistuneesta vuorovaikutuksesta asiakassuhteessa on niin kutsuttu kumppanuussuhde. Juhila (2006, 118) määrittää osallistavaksi kohtaamiseksi kumppanuuteen perustuvan kohtaamisen, jossa molemmat osapuolet yhdessä työstävät asiakkaan ongelmiin ratkaisuja. Tämä on dialogia, jossa molemmat niin asiakas kuin työntekijä, tulevat kuulluiksi sekä saavat tilaa mielipiteilleen ja ehdotuksilleen. Juhilan (2006) kuvailema kohtaamistapa antaa asiakkaalle mahdollisuuksia osallisuuden kokemiseen ja osallistumiseen sijoitusprosessissa. Siihen sisältyy kunnioitus asiakasta kohtaan ja se on juuri siksi mielestämme hyvä esimerkki onnistuneesta vuorovaikutuksessa. Lähes identtinen termi tarkoitukseltaan, on sosiaalityön vuorovaikutussuhteiden tutkimuksessa käytetty määritelmä uusi asiantuntijuus. Uudella asiantuntijuudella tarkoitetaan vuorovaikutus-ammattilaisuutta, joka sisältää elementtejä onnistuneesta osallisuudesta: työntekijä ja asiakas ovat kumppanuussuhteessa, asiakkaan asiantuntijuutta arvostetaan ja yhdessä tuotetaan tietoa ongelmasta (Oksanen 2014, 51—52). Kokeemme, että tällainen suhtautuminen asiakassuhteeseen on vahvasti mukana Mäntymäen perhekeskuksen toimintakulttuurissa.

Vilén ym. (2008, 19—20) määrittelevät vuorovaikutuksen "ajatusten ja tunteiden jakamiseksi ja peilaamiseksi" sekä "yhdessä tekemiseksi ja yhdessä olemiseksi". Kun puolestaan Ylä-Herranen & Tulensalo (2009, 23) korostavat, että vuorovaikutuksessa on ensisijaisesti kyse olemisesta eikä tekemisestä. Kaarina Mönkkösen (2007, 15) mielestä vuorovaikutus voi olla myös sekä valtaa että vallankäyttöä mutta myös yhdessä tekemistä sekä sosiaalisesti jaettuina yhteisiä kokemuksia ja sopimuksia. Vuorovaikutus on mielestämme kaikkea tätä eli mitä nähdään, kuullaan, tehdään ja aistitaan kahden tai useamman henkilön välisessä kanssakäymisessä. Vuorovaikutuksen laatuun vaikuttavat niin eleet, liikkeet, ilmeet, sanat, äänenpaino, tekeminen ja tekemättä jättäminen, kuin ilmassa leijuva tilanteeseen liittyvä energia, esimerkiksi jännitys tai ilo.

Mäntymäen perhekeskuksessa kiireellisen sijoituksen aikana tehdään vaativaa vuorovaikutustyötä yhtenä syynä myös siksi, että ristiriitana on jo aiemmassa luvussa mainittu, tuen ja kontrollin yhtäaikainen läsnäolo. Tämä on tärkeää ottaa huomioon vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Vilén ym. (2008, 22—23) kirjoittavat, että riskinä on, että vuorovaikutussuhde työntekijän ja asiakkaan välillä kärsii. Tämän työntekijä voi välttää

tekemällä vain hyvin perusteltuja päätöksiä ja ottamalla vastaan tunteet, jotka asiakkaalla päätöksistä nousevat.

Lastensuojelussa vuorovaikutuksen vaativuutta lisää se, että asiakastilanteet vaihtuvat koko ajan ja asiakastyön luonne ei anna mahdollisuutta valmistautua dialogisen hetken syntyyn tai asiakkaan kohtaamiseen. (Mönkkönen 2007, 28—29.) Tästä esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa vanhempi tulee vierailulle osastolle tapaamaan lastaan ja hän haluaisi keskustella mieltään painavista asioista työntekijän kanssa, mutta työntekijällä ei ole lasten arkea pyörittäessä aikaa yksilölliseen keskusteluun. Tässä tilanteessa vanhempi saattaa kokea pettymystä, jos hän ei ole tietoinen siitä, että hänelle ja hänen asioilleen on varattu aikaa. Prosessikaaviossa olisi tärkeää näkyä selkeästi ne ajat ja mahdollisuudet, jotka on tarkoitettu siihen, että vanhemmalla on tilaa tulla kuulluksi. Tämä tarkoittaa selkeyttä ja tällaisten tilanteiden konkreettista avaamista kaavioon, jotta vanhemmat tietävät heti sijoituksen alussa, että heille tullaan antamaan aikaa ja tukea itsensä ilmaisemiseen.

Tilanteet voivat olla vaativia myös siitä syystä, että asiakas ei välttämättä halua osallistua keskusteluun tai hän voi kohdistaa työntekijään uhmaa tai vihaa (Mönkkönen 2007, 28—29). Valinnanvapautta on myös vapaus olla ottamatta osaa prosessiin. Vanhempia on kuitenkin informoitava siitä, että halukkuus olla osallistumatta otetaan huomioon dokumentoinnissa sekä jatkosuosituksessa, jonka monialainen työryhmä tekee kiireellisen sijoituksen lopussa arvioinnin pohjalta.

Vilen ym. (2008, 22—25) toteavat, että asiakaslähtöisyys on osa vuorovaikutusta ja siinä ammattilaisen kuuluu ohjata vuorovaikutusta eteenpäin, mutta olennaista on, että tavoitteet ja prosessin seuranta tehdään aina yhdessä asiakkaan kanssa. He lisäävät, että asiakkaan voimavarojen tukemista on pidettävä työskentelyn lähtökohtana prosessin jokaisessa vaiheessa. Mäntymäen perhekeskuksen prosessikaaviossa ei ole erikseen mainintaa asiakkaan voimavarojen tukemisesta. Työyhteisön kesken asia on tiedostettu, mutta käytäntöjä ei oltu kirjattu tai avattu prosessikaavioon.

Työntekijän tulisi myös ymmärtää teoriaa siitä, kuinka asiakastilanteissa vuorovaikutus rakentuu (Mönkkönen 2007, 28). Tästä syystä halusimme kehittää prosessia, jotta työntekijöillä olisi konkreettisempia ohjeita toimia asiakaslähtöisesti ja toteuttaa asiakkaan kanssa molemminpuolisesti toimivaa vuorovaikutusta. Mönkkönen (2007, 45) lisää, että toimivaan vuorovaikutukseen työntekijän ja asiakkaan välillä vaikuttavat myös järjestelmän luomat reunaehdot. Erilaiset tiukat säädökset ja kontrollin tarve voi-

vat vaikeuttaa asiakaslähtöistä työskentelyä, jossa vuorovaikutusammattilaisuudella on merkittävä osa.

4.3 Asiakkaan osallisuuden merkitys

Asiakkaalle ja työntekijälle osallisuus merkitsevät eri asioita. Kun työntekijä on onnistunut luomaan asiakassuhteen, jossa asiakas on onnistuneesti osallisena, merkitsee se työntekijälle hyvin tehtyä työtä. Asiakkaalle osallisuus omassa asiassaan merkitsee paljon enemmän, se koskettaa hänen koko elämäänsä. Asiakas ei ajattele asiaansa projektina tai tulkitse sitä erilaisin ammattilaistermein, hän haluaa saada apua ongelmaansa ja saada asiansa kuntoon. (Niiranen 2002, 74.) Osallisuus ja kuulluksi tuleminen omista asioistaan siis vahvistavat ja tukevat asiakasta hänen omaa elämäänsä koskevilla henkilökohtaisilla ratkaisuilla (Juhila 2006, 148).

Asiakkailla on erilaiset resurssit käytettävissä. Kaikilla ei ole riittävästi tietoa tai voimavaroja vahvistaa omaa osallisuuttaan ilman työntekijän apua. Osallisuus määritellään lainsäädännöissä jo perustuslaista lähtien ja tästä syystä sen edistäminen on työntekijän velvollisuus. (Niiranen 2002, 69–72.) Heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat ovat heikoimmilla myös omien asioidensa ajamisessa. Heillä ei ole välttämättä valinnanvapautta. Usein he joutuvat vaikuttamismahdollisuuksien vähenemisen ja syrjäytymisen tielle. Kuitenkin pienetkin kokemukset osallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta voivat vahvistaa asiakkaan omanarvontuntoa. (Niiranen 2002, 63.)

Jokainen ihminen haluaa kokea olevansa osallinen omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Asiakkaan kokema itsemääräämisen ja pätevyyden tunteet ovat merkityksellisiä asiakkaan omien voimavarojen kasvamisen takia. On tärkeää, että asiakas tuntee olevansa kyvykäs siten, että hänen toiminnallaan on vaikutusta hänen elämänlaatuunsa. Asiakkaan on tärkeä kokea, että hänellä on liikkumavaraa ja hänen annetaan tehdä myös omia päätöksiä. Sosiaalisen yhteyden kokemus eli se, että asiakas kokee saavansa tukea ajatuksilleen ja tunteilleen, on merkityksellinen asiakkaan motivoitumisen kannalta. (Oksanen 2014, 43–44.)

Vanhemman osallisuus omaa lastaan koskevilla asioilla, voi motivoida häntä myös omien asioidensa hoitamisessa. Jos vanhempi jää ulkopuolelle, eikä hänen mielipiteitään kuunnella, se voi työntää vanhempaa syvälle omiin ongelmiinsa ja niistä ulos pääseminen voi vaikeutua. Osallisuuden puute voi myös lamauttaa vanhemman kokonaan.

Jos vanhempi ei saa kokemusta osallisuudesta lastensuojelun työntekijöiltä, voi hänen luottamuksensa koko virkavaltaan heikentyä ja se voi heijastaa hänen elämäänsä pitkälle tulevaisuuteen. Ihmisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksilla on vahva yhteys heidän kokemaansa hyvinvointiin.

Vanhemman vaikuttamisen ja mukana olemisen kokemukset ovat yhteydessä siihen, miten työntekijä hänet kohtaa. Jos asiakas nähdään vain toimenpiteiden kohteena, ei asiakassuhde muodostu ns. tasavertaiseksi. (Niiranen 2002, 67—73). Mäntymäen perhekeskukseen vanhempi tulee kiireellisen sijoituksen asiakkaaksi valitsematta asiakkuutta itse. Näin ollen on hyvin merkityksellistä työskentelyn tuloksien kannalta, että vanhempi kohdataan tasavertaisena aikuisena, jota työntekijä kunnioittaa ihmisenä teoistaan ja taustoistaan huolimatta. Ei siis ole yhdentekevää millaisen kokemuksen vanhempi saa asiakkuudesta, sillä se vaikuttaa koko perheen tulevaisuuteen. Niiranen (2002, 67—73) painottaakin, että osallisuuden kokemus tukee ihmisen henkilökohtaista vahvistumista ja lisää hänen vastuunottokykyään omista asioistaan ja lähiympäristöstään.

Vanhemman pitää saada vaikuttaa lapsensa asioihin ja olla mukana työskentelyssä. Usein lastensuojelulaitoksissa työskentely keskittyy lapseen ja vanhempi unohdetaan työskentelystä. Kiireellisen sijoituksen aikana, kun asiat vielä voidaan korjata, on epäammattimaista unohtaa vanhempi työskentelyn ulkopuolelle. Työskentelyssä tulisi huomioida koko perhe ja pitää mielessä, että lapsen vanhempi on hänen vanhempansa koko elämänsä ajan. Koska kiireellisen sijoituksen lähtökohtana on tahdonvastaisuus, olisi työskentelyn onnistumisen kannalta tärkeää, että vanhempi kokee olevansa osallisena sijoituksen aikana. Vanhemman tulisi myös voida kokea, että hänen vanhemmuutensa on edelleen ”voimassa”.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Kehittämistoiminnan eteneminen

Saimme Turun kaupungilta tutkimusluvan syyskuussa 2016. Tutkimuslupakäsittelyn ajan olimme alkaneet laatia alustavaa teoriapohjaa sekä tiedonhakua toukokuusta 2016 alkaen. Aloimme suunnitella työryhmätapaamisten runkoa elokuussa 2016. Kehitystyöryhmäistunnot järjestimme syyskuussa 2016. Istuntoja oli kolme ja niihin osallistui Mäntymäen perhekeskuksen monialainen työryhmä. Istuntojen päätteeksi kokosimme yhteen kehittämisehdotukset. Marraskuussa 2016 uudet produktiot olivat valmiina.

Kehittämismenetelmänämme käytimme työryhmätapaamisia. Työryhmätapaamisten tavoitteena oli saada monialaisen työryhmän näkemyksiä ja kehittämissideoita aiheeseemme liittyen. Valitsimme tämän menetelmä siksi, että koimme hyväksi saada eri alojen ammattilaisten äännet kuuluviin ja näin mahdollisimman laajan näkemyksen aiheeseen. Työryhmän jäsenillä oli myös erilaisia työhistorioita ja heidän työvuosiensa määrät lastensuojelussa vaihtelivat kahdesta kahteenkymmeneen vuoteen. Tämän näimme tärkeänä, sillä jokainen pystyi näin ollen tuomaan näkemyksiä oman työ- ja opiskeluhistoriansa valossa.

5.2 Työryhmätapaamiset

Järjestimme syys- ja lokakuussa kolme työryhmätapaamista, joihin osallistui Mäntymäen perhekeskuksen monialainen työryhmä. Työryhmätapaamiset olivat tiiviillä aikataululla, sillä opinnäytetyömme valmistumisaikataulu oli nopea. Koimme tiiviin aikataulun hyväksi, koska näin käsiteltävät asiat pysyivät mielissä, eikä tapaamisissa kulunut liikaa aikaa edellisten tapaamisten asioihin palaamiseen. Kuviossa 1 on kuvattu tapaamisten ajankohdat, osallistujat sekä tapaamisissa käsitellyt asiat. Työryhmätapaamiset olimme suunnitelleet niin, että siinä on toiminnalliselle opinnäytetyölle ominainen syklinen rytmi. Palasimme tapaamisissa aina edellisessä edellisellä kerralla käytyihin asioihin. Näin varmistimme, että toiminta on myös innovatiivista ja reflektiivistä. Työryhmä sai jäädä pohtimaan käsiteltyjä asioita ja näin jokaisella jäsenellä oli mahdollisuus tuoda vielä lisää uusia kehitysideoita. Tällä tavoin oli myös mahdollisuus tuoda ideoita myös työryhmän ulkopuolelta.

1. Työryhmätapaaminen 12.9.2016	
Läsnä: sosiaalityöntekijä, vastaava ohjaaja, erikoissairaanhoitaja, ohjaaja	Asian esittely Teoriaan tutustuminen Kiireellisen sijoituksen 1. viikko
2. Työryhmätapaaminen 19.9.2016	
Läsnä: sosiaalityöntekijä, vastaava ohjaaja, erikoissairaanhoitaja, ohjaaja	Käsiteltyihin asioihin palaaminen Kiireellisen sijoituksen 2. ja 3. viikko
3. Työryhmätapaaminen 3.10.2016	
Läsnä: sosiaalityöntekijä, vastaava ohjaaja, erikoissairaanhoitaja, ohjaaja	Kiireellisen sijoituksen 4. viikko Esitteen ulkoasu ja rakenne Käsiteltyihin asioihin palaaminen Lopputulosten läpikäynti

Kuvio 1. Työryhmän tapaamiset

Tarkastelimme Mäntymäen perhekeskuksen kiireellisen sijoituksen prosessikaaviota (Kuvio 2) kriittisesti, jotta näkisimme, miten voisimme lisätä vanhempien osallisuutta ja osallistumista prosessissa. Asiakkaan osallisuutta huomioiden kaavio on hyvin työntekijäjohtoinen ja karkea. Prosessikaavio on sisällöltään suppea eikä työskentelyn sisältöä ole määritelty konkreettisesti. Jotta työntekijä voisi huomioida työssään paremmin vanhemman osallisuuden, oli työryhmän mielestä tärkeää tarkastella vanhemman osallisuutta ja osallistumista prosessiin sekä siihen vaikuttavia työtapoja ja vaiheita yksityiskohtaisemmin. Yksityiskohtaisella tarkastelulla tarkoitamme sitä, että prosessin jokainen vaihe käytiin yhdessä läpi vanhemman osallisuuden näkökulmasta. Jokainen työryhmän jäsen toi kehitysehdotuksia prosessin vaiheisiin ja kokosimme yhteen ehdotukset.

Perehdytys omaan työhön on tärkeää, jotta työn laatu säilyisi. Siksi koettiin tärkeäksi selittää ja täsmentää vanhemman osallisuutta tukevia työtapoja ja vaiheita konkreettisesti perehdytyskansiossa. Perehdytyskansion kautta ne olisivat saatavilla koko työyhteisölle. Perehdyttäminen on jatkuvaa toimintaa ja koskee myös työntekijöitä, jotka ovat olleet pitkään samassa työssä. Oman toiminnan arviointi ja kehittäminen kuuluu jokaisen työhön ja se tulisikin nähdä hyödyllisenä toimenpiteenä työyhteisössä.

Päädymme tekemään kiireellisen sijoituksen aikana tehtävästä työstä esitteen vanhemmille, koska prosessikaavio oli tehty työntekijöiden näkökulmaa ja työtehtäviä ajatellen. Esite annetaan vanhemmille heti sijoituksen alussa, jotta he saisivat avointa informaatiota siitä mitä heiltä odotetaan, miten työskentely etenee ja miten ja milloin he

voivat asioihin vaikuttaa. Esite sisältää samat asiat kuin työohjeet. Työohjeissa on kuitenkin huomioitu työntekijä-näkökulma ja siksi siinä on avattu konkreettisemmin työn sisältöä ja työtapoja kuin esitteessä.

	TYÖSKENTELYN SISÄLTÖ toimeksiannon antaman perustan mukaan	VASTUUTYÖN- TEKIJÄ
Vko 1	<p>Tulotilanne Tulohaastattelu ja sisääntulokirjaus Suostumuslomakkeet</p> <ul style="list-style-type: none"> yhteydenpito kouluun, kuljetus yms. <p>Rajoituspäätösten tekeminen Terveystuhoollon asioiden selvittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> hoitokontaktit, lääkehoito, hoito-ohjeet, potilastietojen tilaus yms. <p>Tulotarkastuksen tilaaminen Yhteydenotto lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään</p> <p>Viranomaisyhteistyö (jatkuu läpi sijoituksen)</p> <ul style="list-style-type: none"> lapsen asioista vastaava sos.tt., koulu, terveydenhuolto, poliisi jne. sekä lapsen että tarvittaessa vanhempien asioissa <p>Palaverit Osastopalaveri</p> <ul style="list-style-type: none"> lapsen ja perheen asiat moniammatillisessa tiimissä hoito- ja kasvatussuunnitelman suunnitelmaisuus <p>Hoitoryhmä</p> <ul style="list-style-type: none"> omahoitajatyöskentelyn ja perhetyön suunnittelu päätöksen antamien suuntaviivojen mukaan <p>Perhetyö Vanhemman kanssa Lapset puheeksi 1 Hoito- ja kasvatussuunnitelman läpikäynti vanhemman kanssa Sijoituksen käsittelyä Työskentely vanhempien kanssa osastolla Puhelut</p> <p>Omahoitajatyöskentely Omahoitajatunti Verkostokartta Sijoituksen käsittelyä</p> <p>Dokumentointi Päivittäiskirjaukset Hoito- ja kasvatussuunnitelman suunnitelmaisuus Perhetyön kirjaukset Hoitoryhmien kirjaukset Palaverimuistiot ym.</p>	<p>ohjaaja</p> <p>ohjaaja/esh</p> <p>ohjaaja/esh sos.tt. oh, esh, vh, erityis- työntekijät</p> <p>vh, muu osastoryhmä sekä erityis-työntekijät oh vh, esh, oh, erityis- työntekijät</p> <p>esh, oh</p> <p>oh</p>

<p>Vko 2</p>	<p>Palaverit</p> <p>Verkostopalaveri</p> <ul style="list-style-type: none"> • sijoituksen perusteet ja toimeksianto • muut asiat (käytännöistä sopiminen esim. liikkuminen) <p>Osastopalaveri</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen ja perheen asiat moniammatillisessa tiimissä <p>Hoitoryhmä</p> <ul style="list-style-type: none"> • valmistautuminen verkostopalaveriin: huolet, asettuminen osastolle, nukkuminen, syöminen, ryhmässä olo ja aktiiviteetit, koulu, käytännöistä sopiminen esim. liikkuminen suhteessa perheeseen • omahoitajatyöskentely ja perhetyön suunnittelu <p>Perhetyö</p> <p>Vanhemman kanssa Lapset puheeksi 2</p> <p>Työskentely vanhempien kanssa osastolla</p> <p>Puhelut</p> <p>Omahoitajatyöskentely</p> <p>Hoitoryhmän suunnitelman mukainen työskentely; esim. pesäpuun perhetyömenetelmät, elämänjana</p> <p>Psykologin tukikäynnit (jatko tarvittaessa)</p> <p>Sekä lapsen että vanhempien käyntejä tilanteen mukaan</p> <p>Dokumentointi</p> <p>Päivittäiskirjaukset</p> <p>Perhetyön kirjaukset</p> <p>Hoito- ja kasvatussuunnitelma</p> <p>Palaverimuistiot ym.</p>	<p>sos.tt.,oh/vh/esh</p> <p>vh, muu osastotyöryhmä sekä erityis-työntekijät</p> <p>vh, esh, oh, erityis-työntekijät</p> <p>esh, oh</p> <p>oh</p>
<p>Vko 3</p>	<p>Palaverit</p> <p>Osastopalaveri</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen ja perheen asiat moniammatillisessa tiimissä <p>Neuvonpito lapsen, vanhemman ja tarvittavan tahon kanssa tarvittaessa</p> <p>Perhetyö</p> <p>Lapsen verkostokartan läpikäynti vanhemman kanssa</p> <p>Neuvonpito lapsen, vanhemman ja tarvittavan tahon kanssa tarvittaessa</p> <p>Työskentely vanhempien kanssa osastolla</p> <p>Puhelut</p>	<p>vh, muu osastotyöryhmä sekä erityis-työntekijät</p> <p>esh, oh</p>

	<p>Omahoitajatyöskentely</p> <p>Hoitoryhmän suunnitelman mukainen työskentely</p> <p>Dokumentointi</p> <p>Päivittäiskirjaukset</p> <p>Perhetyön kirjaukset</p> <p>Hoito- ja kasvatussuunnitelma valmiina</p> <p>Palaverimuistiot ym.</p>	oh
Vko 4	<p>Palaverit</p> <p>Verkostopalaveri</p> <ul style="list-style-type: none"> • jatkon suunnittelu: sijoituksen jatkaminen tai uloskirjaus <p>Osastopalaveri</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen ja perheen asiat moniammatillisessa tiimissä <p>Hoitoryhmä</p> <ul style="list-style-type: none"> • valmistautuminen verkostopalaveriin: huolet, asettuminen osastolle, nukkuminen, syöminen, ryhmässä olo, aktiviteetit ja koulu <p>Perhetyö</p> <p>Kotikäynti, mikäli sijoitus jatkuu avohuollon sijoituksena</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasvuympäristön havainnointi ja kotilomasääntöjen tekeminen • sijoituksen jatkamisen tai päättymisen käsittelyä <p>Työskentely vanhempien kanssa osastolla</p> <p>Puhelut</p> <p>Omahoitajatyöskentely</p> <p>Hoitoryhmän suunnitelman mukainen työskentely</p> <ul style="list-style-type: none"> • esim. sijoituksen jatkamisen tai päättymisen käsittelyä <p>Dokumentointi</p> <p>Päivittäiskirjaukset</p> <p>Hoito- ja kasvatussuunnitelma</p> <p>Perhetyön kirjaukset</p> <p>Palaverimuistiot ym.</p> <p>Yhteenveto ja suositus sijoitusjaksosta, mikäli sijoitus päättyy</p> <p>Lausunto pyydettyäessä</p>	<p>vh, muu osastotyöryhmä sekä erityis-työntekijät</p> <p>esh, oh</p> <p>oh</p>

Kuvio 2. Kiireellisen sijoituksen prosessikaavio

Keskustelimme työryhmätapaamisissa asiakaslähtöisyyden ja vuorovaikutuksen merkityksestä lastensuojelussa. Keskustelu vanhempien osallisuudesta lastensuojelussa heräsi heti vilkkaaksi. Tapaamisissa oli selvää, että kaikki ryhmän jäsenet ovat hyvin

motivoituneita pohtimaan kehitysideoita vanhempien osallisuuden kannalta kiireellisen sijoituksen prosessiin. Jokaisessa tapaamisessa kävimme läpi prosessia kohta kohdalta ja nostimme sieltä esiin ongelmakohtat, joihin työstimme ratkaisuja.

Ensimmäisessä työryhmätapaamisessa kävimme aluksi yhdessä läpi osallisuuden merkitystä vanhemmille. Sen jälkeen lähdimme käsittelemään kiireellisen sijoituksen ensimmäistä viikkoa. Toisella työryhmätapaamisella keskityimme kiireellisen sijoituksen viikkoihin 2. ja 3. Kolmannella työryhmätapaamisella käsittelimme kiireellisen sijoituksen 4:ttä viikkoa ja siinä esiin nousseita ongelmakohtia. Pohdimme myös työryhmän kanssa millainen vanhemmille annettava esite olisi ulkoasultaan ja rakenteeltaan.

Tarkastelimme prosessikaavion asiakkaan osallisuuden ongelmakohtia kahden eri osaluheen kannalta: työntekijöiden perehdytyskansioon liitettäviä työohjeita ajatellen sekä vanhemmille annettavaa esitettä huomioiden.

Huomioitavaa perehdytyskansioon lisättäviin työohjeisiin

- Perhetyö -käsitteen muuttaminen
- Tulotilanteessa asiakkaan kohtaaminen
- Sijoituksen käsittely asiakkaan kanssa
- Mäntymäen perhekeskuksen työntekijän tekemä palveluohjaus
- Työskentelyn sisällön avaaminen konkreettisin esimerkein
- Lapsen ja vanhemman yhteistapaamisten järjestäminen
- Tavoitteiden tekeminen yhdessä vanhemman kanssa
- Dokumentoinnista sekä asiakkaan oikeuksista tiedottaminen vanhemmalle
- Verkostopalavereihin valmistautuminen ja osallistuminen yhdessä vanhemman kanssa
- Vanhemman mukaan ottaminen hoitoryhmätyöskentelyyn
- Omaohjaajatyöskentely
- Lapsen ja vanhemman yhteistapaamiset
- Osastopalavereissa sovittujen asioiden tiedottaminen
- Päätösten perustelu asiakkaalle
- Avoimuus ja rehellisyys
- Asioiden toisto
- Vanhemman pitäminen ajan tasalla
- Yhteistoiminta vanhempien kanssa

Huomioitavaa vanhemmalle annettavaa esitettä varten

- Vanhemmalle tiedon välittäminen mm. yhteystiedot, aikataulut, toimintatavat, vanhemman oikeudet
- Vanhemmalle tiedoksi joka viikon työskentelyn sisältö, mm. omaohjaajatyöskentely, osastopalaverit, hoitoryhmät sekä verkostopalaverit
- Vanhemman ja lapsen yhteistapaamiset
- Vanhemman informointi sijoitusjakson tavoitteista
- Vanhemman vaikuttamis- ja valinnanmahdollisuudet työskentelyssä
- Vanhemman mukana oleminen lapsensa arjessa
- Vanhemman ja työntekijän tapaamiset
- Verkostopalavereista tiedottaminen ja niihin valmistautuminen vanhemman kanssa
- Vanhemman mahdollisuudet osallistua työskentelyyn sijoitusjakson aikana
- Työntekijän tuki vanhemmalle itsensä ilmaisussa
- Vanhemman toiveiden huomioiminen sijoituksen aikana
- Sijoituksen päättyminen: maininta palautteen antamisesta ja yhteenvedon läpikäynti
- Tavoitteiden toteutumisen seuranta vanhemman ja koko perheen kanssa

5.3 Produktiot/tuotteet

Vanhempien osuus kiireellisen sijoituksen prosessissa on tärkeä ja syitä siihen olemme opinnäytetyömme teoriaosuudessa aikaisemmin perustelleet. Teimme vanhempien osallisuuden ja osallistumisen näkyvämmäksi työntekijöille ja vanhemmille. Produktiomme tuotoksena on vanhemmalle annettava esite kiireellisen sijoituksen prosessin etenemisestä. Vanhempi tietää esitteen avulla ennalta, miten sijoitusprosessi etenee. Se tukee mielestämme vanhemman mahdollisuuksia olla osallisena prosessissa. Toinen tuotos on työntekijöille tehdyt vanhempien osallisuutta tukevat työohjeet, jotka liitettiin perehdytyskansioon. Työntekijöille tehdyillä työohjeilla varmistamme tasalaatuisen ja läpinäkyvän työn jokaisella osastolla. Läpinäkyvyydellä tarkoitamme myös työtä, jossa niin asiakas kuin työntekijätkin ovat alusta lähtien tietoisia siitä, miten prosessi etenee.

5.3.1 Työohjeita työntekijöiden perehdytyskansioon

Valinnanvapaus ja pienetkin osallisuuden kokemukset voimistavat asiakasta (Niiranen 2002, 63), siksi opinnäytetyömme tarkoituksena on tukea toimintakulttuurin vahvistamista, jossa vanhempi on osallisena työskentelyssä. Malcolm Payne huomauttaa teoksessaan *Modern Social Work Theory* (2014, 227), asiakkaan osallisuuden mahdollisuuden riippuvan paljon myös työntekijöiden ammatillisesta osaamisesta. Työohjeet painottavat työntekijöille vanhempien osallisuutta ja osallistumista sijoitusprosessissa. Niiden tarkoituksena on tukea työntekijää huomioimaan asiakkaan osallisuus kiireellisen sijoituksen prosessin aikana.

Kiireellisen sijoituksen prosessikaaviossa on käytetty perhetyö -termiä nimeämään vanhempien ja lapsen kanssa tehtävää työtä. Jätimme termin pois työohjeista ja käytimme työskentely vanhempien kanssa -otsikkoa kuvaamaan ohjeita perehdytyskansiossa. Tämä siitä syystä, että koimme perhetyön olevan terminä vaikeasti määriteltävissä ja sitä käytettävän organisaatiosta riippuen kuvaamaan useita eri työskentelytapoja. Mielestämme työskentely vanhempien kanssa -otsikko vastasi tässä toiminnallisessa tutkimuksessa paremmin opinnäytetyömme kehitystehtävään, eli vanhempien osallisuuden parantamiseen.

Kiinnitimme työohjeissa asiakkaan tulotilanteeseen erityistä huomiota. Avasimme työntekijöiden osuudessa sen, että kiireellinen sijoitus on aina kriisi perheelle ja silloin on otettava huomioon, että vanhemmalla saattaa olla paljon kysyttävää ja erilaisia käsiteltäviä tunteita. Tällöin vanhemmille tulee antaa tilaa puhua ja aikaa sopeutua. Tämä tarkoittaa vanhemman tunteiden vastaanottamista ja kuuntelemista. Vanhemman ei välttämättä ole mahdollista käsitellä runsasta informaatiotulvaa äkillisessä tilanteessa. Tulohetkellä annettava informaatio on vanhempien kysymyksiin vastaamista sekä rauhoittavaa läsnäoloa tilanteessa. On myös muistettava, että lastensuojelun asiakastyössä on aina toimittava hienovaraisesti. Osallisuuden kokemuksesta on myös se, että lapsi ja perhe kohdataan niin, että heidän vakaumustaan, yksityisyyttään ja ihmisarvoaan kunnioitetaan (Araneva 2016, 177).

Vanhemman kanssa tulotilanteen keskusteluissa jaetaan vain välttämätön informaatio, kuten lapsen terveystiedot ja mahdolliset lääkitykset, sekä yhteystiedot puolin ja toisin. Kriisitilanteessa vanhempi ei pysty vastaanottamaan suuria määriä informaatiota, eikä muistamaan niitä enää seuraavana päivänä. Lastensuojelun käsikirjan (THL 2016c)

mukaan lastensuojelun työntekijällä on kriisitilanteessa tärkeä rooli. Työntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta pääsemään yli kriisistään sekä mukautumaan uuteen tilanteeseen. Kun vanhempi lähtee ensimmäistä kertaa perhekeskuksesta, annetaan hänelle mukaan kirjallisessa muodossa olevaa lisäinformaatiota, johon vanhempi voi tutustua, kun tilanne ja tunteet ovat rauhoittuneet.

Asiakkaan tulotilanteen jälkeen muutaman päivän sisällä vanhempi pyydetään perhekeskukseen keskustelemaan työntekijöiden kanssa lapsen sijoituksesta. Vanhemmalle selvitetään heti sijoituksen alussa mitä kiireellinen sijoitus Mäntymäen perhekeskuksessa tarkoittaa. Araneva (2016, 177) muistuttaakin lastensuojelun työntekijöitä siitä, että lapsen ja perheen on tiedettävä mistä syystä heidän perhe-elämäänsä on puututtu. Vanhemman kanssa käydään läpi mikä on työskentelyn tavoite. Vanhemmalle ei saa jäädä epäselväksi, että jakson aikana työntekijät tutkivat ja arvioivat perheen tilannetta. Prosessikaavion mukaan vanhempaa tavataan sijoituksen käsittelyn merkeissä. Työohjeisiin selitimme konkreettisemmin, mitä vanhemman kanssa sijoituksen käsittelyllä tarkoitetaan. Vanhemman kanssa käydään läpi sijoituksen perusteet ja tavoitteet, sekä keskustellaan niistä. Työskentelyn tavoitteellisuuden ja asiakaslähtöisyyden vuoksi työt räätälöidään henkilökohtaisesti juuri perheen tarpeiden mukaiseksi. Teimme tämän myös näkyväksi työohjeissa työntekijöille.

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan palveluohjausta hoitaa perheen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Palveluohjauksellisella työtoteella tarkoitetaan palveluiden varmistamista ja koordinoimista asiakkaan tarpeiden mukaisesti (Suominen & Tuominen 2007, 71). Vastuusosiaalityöntekijä on usein suuren työmääränsä vuoksi kaukainen viranomainen vanhemmille. Perhekeskuksessa on tehty palveluohjausta välittämällä informaatiota vanhemman palveluntarpeesta vastuusosiaalityöntekijälle. Vanhemman on helppo tulla keskustelemaan perhekeskuksen ohjaajien kanssa, sillä työskentely on tiivistä ja vanhemmat tapaavat ohjaajia. Työohjeisiin kirjattuna varmistamme, että se toteutuu. Näin vanhempi saa apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen, mikä kuuluu Thomasin (2002) osallisuuden määritelmään.

Vanhemmilla on usein monia ongelmia, eivätkä he tiedä mistä saisivat apua. Kiireellisessä sijoituksessa asiakkaana ovat myös vanhemmat. Lapsen tilannetta ei voi korjata ilman, että myös vanhempia tuetaan sijoituksen aikana. Tästä syystä sisällytimme työohjeisiin vastuusosiaalityöntekijän työtä tukevan palveluohjauksen vanhemmalle.

Juhila (2002) mainitsee yhdeksi kumppanuussuhteeksi kutsumansa asiakaskohtaamisen tavaksi toisen tiedon kunnioittamisen. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakas tuo oman elämän asiantuntijuuden ja työntekijä ammatillisen osaamisen yhteiseen työskentelyyn. Kunnioitus on työohjeissa nostettu esiin erillisen osiona sen tärkeyden vuoksi. Sen ei kuulu näkyä perhekeskuksen toimintakulttuurissa vain sanoina, vaan myös työohjeissa kirjallisesti mainittuna. Kaikki tämä on osa toimivaa vuorovaikutusta, jonka avulla asiakassuhteen saa toimimaan. Vuorovaikutuksessa pidettiin tärkeänä sitä, että työskentely painottaa koko perheen kanssa tehtävää työtä. Lapsi on toiminnan keskiössä ja siksi myös vanhemman osallisuutta ajatellaan tuodaan mukaan lapsen ja vanhemman yhteistapaamiset, jotka ovat sijoitusjakson työskentelyn ydin.

Osastolla järjestetään joka viikko osastopalaveri, johon osallistuvat koko osastotyöryhmä sekä erityistyöntekijät. Osastopalaverissa käsitellään ja suunnitellaan lapsen asioita. Osastopalaverien jälkeen vanhemmalle ei prosessikaavion mukaan tiedoteta mitä asioita palaverissa on käsitelty ja mitä on sovittu. Thomasin (2002) mukaan asiakkaan tulee saada kaikki tieto itseään ja perhettään koskevista asioista. Osastopalaverissa sovitut asiat saatetaan myös vanhemman tietoon ja tämä näkyy perehdytyskansioon liitettävissä työohjeissa. Vanhempien oikeus on saada tehdyistä päätöksistä hyvät perustelut. Perustelut tukevat vanhemman tiedonsaantia ja ovat osa ammatillista työskentelyä.

Perheen asioissa järjestetään verkostopalaveri sijoituksen toisella viikolla. Kun verkostopalaverin ajankohta on selvillä, siitä tiedotetaan vanhemmalle. Ohjaaja järjestää aikaa vanhemmalle ennen palaveria, jotta he voivat yhdessä käydä läpi palaverissa käsiteltävät asiat. Vanhempi saa halutessaan tukea tulevassa palaverissa. Yksi asiakkaan osallisuutta tukeva määritelmä on saada apua ja tukea ilmaisuun (Thomas 2002). Asiakkaan tukeminen itsensä ilmaisuun on osa rehellistä asiakasta kunnioittavaa työskentelyä, jota Mäntymäen perhekeskuksen toimintakulttuuri edustaa. Tämä tarkoittaa tukemista niissäkin tilanteissa, joissa työntekijä on asiakkaan kanssa eri mieltä asioista.

Lapsen asioista järjestetään hoitoryhmä -palaveri, jossa laaditaan lapselle hoito- ja kasvatussuunnitelma. Hoitoryhmätapaamiseen osallistuu prosessikaavion mukaan erikoissairaanhoidtaja, omahoitaja, psykologi sekä talon sosiaalityöntekijä. Mielestämme niin vanhempien kuin lapsenkin tulee osallistua tuohon hoitoryhmään, sillä vanhempi tuntee lapsensa parhaiten, ja hän voi antaa tärkeää tietoa lapsen hoitoa varten. Perheen kanssa tulee yhteistyössä laatia tavoitteet tutkimus- ja arviointijaksolle. Tällä keinolla vanhempi saa mahdollisuuden vaikuttaa prosessiin ja oman äänensä kuuluviin.

Palaveriin osallistumalla vanhempi saa mahdollisuuden ilmaista itseään ja tuoda esiin omat mielipiteensä. Thomasin (2002) mielestä tämä on tärkeää, jotta osallisuuden kokemus mahdollistuu. Myös Payne (2014, 128) huomauttaa, että asiakkaan kanssa yhdessä tehdyt suunnitelmat ja sopimukset auttavat häntä itseään sitoutumaan niihin paremmin.

Lastensuojelulain (417/2007, 33§) mukaan työntekijöiden on kirjattava kaikki tarpeellinen tieto asiakkaasta. Tämä tarkoittaa tietoa, joka vaikuttaa toimenpiteisiin, suunnitteluun sekä seurantaan. Vanhempaa tulee tiedottaa dokumentoinnista ja siitä, kuinka se tehdään. Vanhemmalla on lain mukaan (812/2000, 11§) oikeus saada itselleen kaikki perheen asioita koskevat dokumentit. Vanhemman oikeuksista tulee kertoa heti sijoituksen alussa ja sen tulee olla näkyvillä niin vanhemmille annettavassa esitteessä kuin työntekijöiden ohjeistuksessakin.

Omaohjaajatyöskentely on tavoitteellista ja tutkimus- ja arviointijakson tuloksen kannalta tärkeää toimintaa. Jotta vanhempi kokee olevansa osallisena, vanhempi pidetään ajan tasalla suunnitelmista omaohjaajatyöskentelyn suhteen. Vanhemmalle kerrotaan joko tapaamisissa tai puhelinkeskusteluissa mitä omaohjaaja on suunnitellut työskentelyn sisällöksi. Tämä näkyy työohjeistuksessa, jotta työntekijä pystyy suunnittelemaan työskentelynsä niin, että tiedottaa siitä myös vanhempaa. Vanhemman mielipidettä kuunnellaan, mikäli hänellä on ehdotuksia tai ideoita työskentelyn suhteen.

Omaohjaajatunneilla on mahdollista järjestää yhteisiä hetkiä lapsen ja vanhemman kanssa. Lastensuojelulaissa (417/2007, 2§) pyritään määrittelemään siitä, että viranomaisten on tuettava vanhempia kasvatustehtävässä. Tästä syystä työskentelyssä tulee tukea lapsen ja vanhemman suhdetta. Lukuun ottamatta tilanteita, joissa vanhemman toiminta on erittäin vahingollista lapsen kasvulle ja kehitykselle. Lapselle ja vanhemmalle yhteisen ajan järjestäminen on tärkeää ja se on kuvattuna työohjeissa. Euroopan ihmisoikeussopimus (8 artikla), Lapsen oikeuksien sopimus (25 artikla) ja jopa perustuslaki (10§) painottavat perhe-elämän turvaamiseen ja kunnioittamiseen sekä perheen suojaamiseen.

Kun kiireellinen sijoitus on päättymässä, pidetään sijoituksen viimeisellä viikolla toinen verkostopalaveri perheen asioista. Palaverissa käydään läpi perheen tilanne ja perhekeskuksen antama suositus, sekä perheen mietteet jaksosta ja jatkosta. Palaveriin osallistuu monialainen työryhmä sekä vanhemmat ja lapset. Prosessikaaviossa ei huomioida sitä, että ennen viimeistä verkostopalaveria tulisi käydä vanhemman kanssa

läpi asiat, joita palaverissa on tarkoitus käsitellä. Vanhemman tietoon pitäisi saattaa Mäntymäen perhekeskuksen monialaisen työryhmän suositus perheen jatkosta jo ennen palaveria. Thomasin (2002) mukaan asiakas on aina pidettävä ajan tasalla omasta tilanteestaan ja hänen mielipiteensä on otettava huomioon päätöksiä tehtäessä. Myös ennen toista verkostopalaveria järjestetään vanhemmalle aikaa valmistautua työntekijän kanssa palaveriin.

Työohjeiden tarkoituksena on tukea työntekijää omassa työssään. Vaikka jokainen työntekijä tekee työtä omalla persoonallaan, on yhteisten käytäntöjen merkitys tärkeä. Ohjaajan työ lastenkodissa on haastavaa ja hektistä. Työtä ohjaavat lait ja määräykset, joten työn tekemisestä voi usein tulla suorittamista ja priorisointia. Luottamuksen syntyminen osallisuuden kautta viestittää asiakkaalle sitä, että hänellä on mahdollisuus tulla kuulluksi ilman epä tietoisuutta (Bardy 2013, 161). Työntekijä ei kuitenkaan saisi unohtaa vanhemman osallisuutta, varsinkin jos asiakkaana on vanhempi, joka ei itse kykene olemaan aktiivinen. Perheen yksityisyyteen kajotaan kiireellisellä sijoituksella, jota he eivät voi valita. Juhilan (2006) mainitseman kumppanuussuhteeseen perustuvan kohtaamisen avulla, on työntekijän mahdollista huomioida, kunnioittaa ja arvostaa vanhemman omaa tietoa ja tasavertaisuutta työskentelyssä.

Pyysimme työntekijöiltä palautetta työohjeista. He kokivat hyvänä, että prosessikaavioita on avattu vanhemman osallisuuden kannalta. He uskovat sen auttavan omassa työssään. Työntekijöitä huoletti kuitenkin, "hukkuvatko" työohjeet perehdytyskansion muiden ohjeiden keskellä, eikä niitä tule huomioiduksi tarpeeksi. Esitettiinkin idea, pitäisikö työohjeet laittaa esille esimerkiksi osastojen ilmoitustaululle. Työohjeet herättivät positiivista keskustelua vastaanottotyön työorientaatioista.

5.3.2 Esite vanhemmille kiireellisen sijoituksen prosessista

Esitteessä kuvattiin kiireellisen sijoituksen prosessi vanhemman osallisuuden näkökulmasta. Mielestämme hyvän esitteen kuuluu antaa tietoa asiasta mahdollisimman selkeästi ja lukijan kielellä. Esitteessä ei saisi olla turhaa tai liikaa tietoa. Esitteen tavoitteena on antaa vanhemmalle tietoa prosessista kattavasti mutta yksinkertaisesti. Vältimme ammattilaistermien käyttämistä, sillä halusimme, että vanhempi löytää esitteestä tarvitsemansa tiedon vaivatta.

Vanhemman osallisuuden kannalta ensimmäisenä kiinnitettiin huomiota siihen, että vanhemmalla on kaikki tarvittava tieto kiireellisestä sijoituksesta. Thomasin (2002) mukaan yksi osallisuuden määritelmä onkin se, että asiakkaalla on mahdollisuus saada tietoa. Esitteessä vanhemmalle jaetaan alustavaa tietoa kaikesta kiireellisen sijoituksen prosessiin liittyvistä asioista ja sijoituksen kulusta viikko kerrallaan. Tätä tietoa täsmennetään yhteisissä keskusteluissa vanhemman ja työntekijöiden välillä.

Esitteessä vanhemmille avataan konkreettisesti sijoituksen jokaisen viikon työskentelyn sisältö. Se sisältää omaohjaaja -työskentelyn, osastopalaverit, hoitoryhmät, vanhempien kanssa työskentelyn ja niiden sisällön. Lapset puheeksi -menetelmä on sisällytetty kiireellisen sijoituksen prosessikaavioon. Menetelmän käytöstä mainitaan esitteessä ja sen sisällöstä ja tavoitteista keskustellaan vanhemman kanssa sijoituksen alussa. Vanhempaa ja lasta tavataan myös yhdessä. Tämä tarkoittaa, että vanhempi saa tiedon, että työskentely koskee koko perhettä, ei pelkästään lasta.

Tutkimus- ja arviointijakson tavoitteet tehdään yhdessä vanhemman kanssa sijoituksen alussa. Ne pohjaavat lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän antamaan tehtävänantoon. Tavoitteita muodostetaan ja täsmennetään yhdessä vanhemman, lapsen ja perhekeskuksen monialaisen työryhmän kanssa. Esitteessä mainitaan, että asiakkaan oikeuksista kerrotaan vanhemmalle sijoituksen alussa. Myös laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) pyrkii turvaamaan asiakkaan oikeuden saada tietoa omassa asiassa. Koko jakson ajan varataan aikaa siihen, että vanhempi voi kysyä häntä askarruttavista asioista Mäntymäen perhekeskus on auki 24 tuntia vuorokaudessa ja vanhempi voi mihin aikaan vuorokaudesta tahansa olla yhteydessä perhekeskukseen. Tämän kerrotaan esitteessä, jotta vanhempi tietää, että työntekijät ovat saatavilla aina.

Esitteessä tuli näkyväksi, miten vanhempi voi vaikuttaa työskentelyyn sijoituksen aikana. Prosessiin vaikuttaminen on Thomasin (2002) mukaan yksi osallisuuden määrittämisestä. Vaikka vanhempi ei voi tehdä valintaa kiireellisen sijoituspäätöksen suhteen, on hänellä silti mahdollisuus vaikuttaa lapsensa arkeen. Thomas (2002) painottaa myös osallisuuden kokemuksessa valinnanvapautta, joka toteutuessaan mahdollistaa asiakkaan osallisuuden. Esitteessä kerrotaan siitä, mitä vanhemmalta toivotaan työskentelyn aikana. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitoutumista sijoitusjaksoon niin, että vanhempi vierailisi osastolla lastaan tapaamassa ja osallistuisi lapsen arjen toimintoihin. Olemalla läsnä tai poissa lapsen arjesta vanhempi valitsee, miten tehokkaasti koko perheen kanssa voidaan työskennellä sijoitusprosessin aikana.

Kun vanhempi on mukana lapsensa arjessa, se motivoi häntä löytämään omat voimavaransa ja on tie perheen arjen sujumiseen kotonakin. Oksanen (2014, 43 - 44) puhuukin sosiaalisen yhteyden kokemuksesta, joka on tärkeää asiakkaan motivoitumisen kannalta. Vaikka kiireellisen sijoituksen aikana lapsi asuu eri paikassa kuin vanhempansa, tulee tilanteen mukaan mahdollistaa vanhempien ja lasten yhteisen arjen jatkuminen. Prosessi on kuitenkin jokaisen kohdalla yksilöllinen ja esitteessä näkyy, että vanhempi voi toteuttaa vierailut ”omien voimavarojensa mukaan.” Tämä avaa mahdollisuuden valita ja vaikuttaa itse käynteihin sijoitusjakson aikana. Jos vanhempi on uupunut ja kertoo, että ei kykene siksi osallistumaan arkityöskentelyyn päivittäin, ymmärretään tämä ja ohjeistetaan vanhempaa lepäämään ja kartoitetaan vanhemman mahdollisuudet saada aikaa ja lepoa itselleen esimerkiksi läheisverkoston tuen avulla.

Esitteessä huomioitiin se, että työskentelyn kaikissa vaiheissa vanhemmalle varataan aikaa yksilöllisiin keskusteluihin hänen niin tahtoessaan. Aikaisemmin mainitsimme ongelman siitä, että ohjaajalla on usein lasten arkea pyörittäessä hyvin kiire ja aikaa ei jää spontaaneille keskusteluille vanhemman kanssa. Tätä pyrimme ratkaisemaan siten, että vanhemmalle kerrotaan heti sijoituksen alussa esitteessä, että hänen on mahdollista varata aikaa keskusteluihin, milloin tahansa. Vanhempi voi saada henkilökohtaisen vahvistumisen kokemuksen, jos häntä kuunnellaan ja hänen kanssaan työskennellään yhteistyössä. Niirasen (2002, 67 - 73) mukaan tämä lisää asiakkaan vastuunottoa omista asioistaan ja lähiympäristöstään. Mahdollisuus henkilökohtaisiin tapaamisiin ohjaajan kanssa näkyy vanhemmille annettavassa esitteessä.

Esitteessä näkyy myös, milloin järjestetään perheen asioissa ensimmäinen ja toinen verkostopalaveri. Siinä kerrotaan, keitä palaveriin osallistuu ja että vanhemmilla on mahdollisuus tavata ohjaajaa ennen palaveria, jotta hän voi valmistautua palaveriin työntekijän kanssa yhteistyössä. Osallistuminen omiin asioihinsa on tärkeää vanhemman osallisuuden tunteen kannalta. Verkostopalavereissa on usein paljon henkilöitä ja niissä käsitellään arkojakin asioita, joten ne voivat olla vanhemmalle hankala ja jännittäväkin tilanne. Vanhemmalle tarjotaan mahdollisuutta työntekijän tukemana ilmaista asioitaan verkostopalavereissa. Verkostopalavereissa huomioidaan vanhemman toiveet ja ajatukset sijoitukseen ja sen mahdolliseen jatkotyöskentelyyn liittyen.

Esitteessä vanhempi saa tiedon siitä, että tavoitteiden toteutumista seurataan jakson aikana. Tämän lisäksi siinä kerrotaan, että sijoituksen päättyessä vanhempi voi antaa palautteen sijoitusjaksosta joko suullisesti tai kirjallisesti sekä siitä, että vanhemman kanssa käydään läpi monialaisen työryhmän tekemä yhteenveto sijoitusjaksosta. Esit-

teessä on myös huomioitu vanhemman mahdollisuus palveluohjaukseen, joka tukee vastuusosiaalityöntekijän työtä.

Esite on kokonaisuudeltaan laadittu niin, että se on selkeästi luettavissa. Emme halunneet esitteeseen liikaa tekstiä, jottei asioiden sisäistäminen vaikeutuisi. Esitteen teksti onkin valittava niin, että siinä käytetään asiakkaiden kannalta tarkoituksenmukaista ja kohderyhmää varten laadittua kirjoitustyyliä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 129). Otimme esitettä laatiessamme huomioon kohderyhmän tietämyksen tason aiheesta. Esitteen rakenteessa painotimme siihen, että työskentelyn sisältö on jaettu viikoittain omiin osioihinsa. Emme halunneet käyttää liikaa värejä, sillä mielestämme tämän esitteen tulee kunnioittaa kiireellisen sijoituksen vakavuutta. Esitteen avulla halusimme hienovaraisesti jakaa tietoa vanhemmille. Teimme esitteen myös sähköiseen muotoon perhekeskuksen osastoille, jotta niitä on helppo tulostaa tarvittaessa lisää.

Testasimme tuotetta työntekijöiden ja vanhempien kanssa käymällä sitä yhdessä vapaamuotoisesti läpi. Esitettä testattiin kiireellisen sijoituksen prosessin alussa kahden eri perheen vanhemmilla. Vanhemmat antoivat esitteestä suullisesti palautteen ohjaajille. Vanhemmat kokivat hyvänä, että esitteessä on selkeä rakenne, joka tukee sitä, että heitä askarruttavat asiat ovat helppo paikantaa. Vanhemmat pitivät hyvänä myös esitteen kirjoitustyyliä, joka on laadittu asiakasta ajatellen. Kaiken kaikkiaan vanhemmat pitivät siitä, että heidän kysymyksiään varten on tehty esite. Vanhempien mielestä esitteen heikkona kohtana oli asioiden paljous. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että esitteessä on melko paljon tietoa ja he pohtivat voisiko sitä vähentää. Työntekijät antoivat positiivista palautetta esitteestä. Yleisesti ottaen työntekijöiden mielestä esite on tarpeellinen. He kokivat myös hyväksi sen, että heillä on nyt lisäväline, minkä avulla he voivat käydä läpi kiireellistä sijoitusta vanhemman kanssa.

6 POHDINTA, YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Asiakkaan osallisuudesta lastensuojelussa

Tällä hetkellä yhteiskunnassamme vallassa oleva taloudellinen tilanne ja ns. säästämissen kulttuuri voivat osaltaan luoda haasteita lastensuojelutyön kehittämiseksi asiakaslähtöiseen suuntaan. Työn kriittinen tarkastelu ja kehittäminen ovat kuitenkin tärkeitä. Mäntymäen perhekeskuksen työntekijöissä oli työryhmätapaamisissa aistittavissa idealismiin perustuvaa intoa kehittää omaa työtään eteenpäin, vaikka käytettävissä olevat resurssit eivät tulisi lisääntymään. Meille se kertoi ihmisarvon kunnioittamisesta ja motivaatiosta tehdä työtä asiakkaiden hyväksi. Huomasimme, että työryhmä oli valmis kyseenalaistamaan vanhoja käytäntöjä ja ideoimaan uusia asiakaslähtöisiä työtapoja. Monilla työryhmässä oli ajatus ja toive saada kehittää työtä asiakkaan kanssa ja heiltä kerätyn palautteen avulla, jotta avoin ja oikeasti asiakaslähtöinen tutkimus- ja kehittämistyö toteutuisi.

Opinnäytetyötä tehdessämme huomasimme, että inhimillisuus ja ammatillisuus eivät sulje pois toisiaan asiakastyössä, vaan niiden tulisi olla työntekijällä toisiaan täydentäviä ominaisuuksia. Ajattelemmekin, että koska palvelun käyttäjät kokevat subjektiivisesti osallisuuden, on oltava huolellinen, jotta mahdollisuudet tähän kokemukseen olisivat jokaiselle asiakkaalle yhtäläiset. Prosessia uudistaessa olisi tärkeää kuulla myös itse asiakkaita. Palvelun käyttäjien mukaan ottaminen uudistamistyöhön olisi jo ensiaskel osallisuuden toteutumiseen. Alkuperäinen opinnäytetyösuunnitelmamme olikin haastatella asiakkaita, mutta Turun kaupungin hyvinvointitoimiala oli tehnyt linjauksen, että asiakashaastattelujen tuloksia ei saa enää raportoida opinnäytetöissä. Tästä syystä tarkastelimme siis vain kiireellisen sijoituksen prosessia kehittämistyönä.

Kansallisella tasolla lastensuojelussa vallitsee ajatus siitä, että työtä tulee uudistaa panostamalla ennalta ehkäisevään työhön ja lisäämällä lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa kotiin päin tehtävää työtä sekä tehostamalla avohuollon tukitoimia. On kuitenkin muistettava, että kiireellisiä sijoituksia on edelleen ja tarvetta työskentelyyn tulee todennäköisesti olemaan vielä pitkään. Tästä syystä myös kiireellisen sijoituksen työtapoja tulisi tarkastella myös kansallisella tasolla, jotta työn laatu säilyy yhtäläisenä. Juhila (2006, 215—252) kirjoittaaakin, että usein asiakkaan tilannetta työstävät useat eri työntekijät ja tästä syystä työntekijöiden tapa kohdata asiakas ja hänen asiansa voivat

vaihdella hyvin paljon. Hän lisää, että asiakaslähtöisyyttä on vaikea toteuttaa myös vuorovaikutustilanteissa, joissa on läsnä byrokraattiset kriteerit tai instituutioiden väliset muurit. Niin kansallisella tasolla kuin lastenkotien omissa toimintakulttuureissa tämä tarkoittaa monialaisen työn kehittämistä ja tarkemmin määriteltynä yhteistyön ja keskustelujen lisäämistä eri sektoreiden välillä.

Huomasimme, että suurin osa asiakkaan kokemuksista sijoitusprosessissa muodostuu vuorovaikutustilanteiden pohjalta. Työryhmän keskusteluissa kävi ilmi, että ei ole tärkeää mitä eri tilanteissa sanoo, vaan ennemminkin miten asiat sanotaan. Läsnäolo ja empatia koettiin tärkeiksi asioiksi välittää kokemuksena asiakkaalle eri kohtaamisissa kiireellisen sijoituksen prosessin aikana. Asiakkaan mukaan ottaminen yhä enenevässä määrin kiireellisen sijoituksen prosessiin tuki ajatusta uudesta asiantuntijuudesta eli tasavertaisesta asiantuntijuudesta ja ns. kumppanuussuhteesta työntekijän ja asiakkaan välillä.

Asiakkaan osallisuuden mahdollistuminen lastensuojelussa täydessä mittakaavassa vaatii työn kehittämistä ja suunnittelua uudestaan uuteen yhteiskunnalliseen toimintakulttuuriin sopivaksi. Olemme havainneet, että Mäntymäen perhekeskuksen omaan toimintakulttuuriin on jo pitkään kuulunut asiakkaan osallisuuden huomioiminen, asiakkaan kunnioittava kohteleminen ja perhekeskeinen työskentely. Tämä on tärkeää ja mahdollista säilyttää. Tämä tarkoittaa sitä, että käytännöt kirjataan ylös ennen kuin vanhat työntekijät jäävät eläkkeelle hiljainen tieto mukanaan. Kun ajatus asiakkaan osallisuudesta on sisällytetty työntekijän omaan ideologiaan ja työotteeseen, voi työntekijä pienillä teoilla vuorovaikutuksessa vahvistaa vanhemman osallisuuden kokemusta omaan elämäänsä. Laajassa mittakaavassa osallisuuden lisääminen vaatii selkeät työohjeet työpaikoille, koulutusta työntekijöille sekä perhekeskuksen arvoideologian avaamista kirjallisesti selkeästi kaikille työntekijöille. Resurssien jakaminen työntekijöiden kesken tulee oleelliseksi, kun työtä muutetaan lähemmäs vanhempien osallisuutta. Tällä tarkoitamme yhteistyön lisäämistä perhekeskuksessa eri osastojen kesken ja omaohjaajan ja erikoissairaanhoidajan yhteistyön lisäämistä vanhempien kanssa työskennellessä.

Tarkastellessamme kiireellisen sijoituksen prosessia ymmärsimme, miten paljon vanhemmalta vaaditaan lyhyen ja nopean sijoitusprosessin aikana sekä miten iso projekti se on koko perheelle. Mielessämme heräsi idealistinen unelma siitä, että vanhempi voisi ottaa 30 päivää lomaa elämästään ja kääntää kaiken huomionsa työskentelyyn. Se vaatisi yhteiskunnan puolelta täyttä tukea ja resursseja monelta eri elämän alueelta.

Se herätti myös ihailua niitä vanhempia kohtaan, jotka jaksavat ottaa tiiviisti osaa työskentelyyn ja tavata lastaan sekä henkilökuntaa päivittäin, mutta myös ymmärrystä siihen, että kaikilla asiakkailla ei näitä voimavaroja ole.

Nykytrendin mukaan lastensuojelussa uusia palvelumuotoja syntyy runsaasti mutta palvelut ja asiakkaat eivät välttämättä kohtaa. On hyvä, että erilaisia palvelumuotoja on paljon ja valinnanvaraa riittää. Riskinä on, että palvelukentän repaleisuus ja runsaus voi vanhemmalle olla hankalaa ja vanhempien osallisuuden kokemus ei välttämättä toteudu. Mikäli "kenttätöön" tavoitteena on vanhemman osallisuus ja asiakaslähtöisyys, mutta työyhteisön toimintakulttuuri ja organisaation rakenteet vievät työskentelyä toiseen suuntaan, on erittäin hankalaa toteuttaa osallisuutta. Huomasimme iloksemme, että Mäntymäessä tämä riski on minimissä, koska koko perhekeskuksen toimintakulttuuri korostaa asiakkaan tärkeyttä oman asiansa asiantuntijana.

Osallisuuden kokemus edellyttää, että asiakkaalla on osallistumisen edellytykset. Lastensuojelussa toivotaan, että vanhempi osallistuu aktiivisesti lapsensa asioihin, mutta hänelle ei välttämättä kerrota tätä. Työntekijät eivät siis jaa tietoa osallistumisen mahdollisuuksista ja siitä mitä häneltä odotetaan ja näin vanhempi ei tiedä miten olla mukana työskentelyssä. Mikäli vanhempi ei tee niin kuin häneltä on odotettu, hänen tietämättään, voidaan se tulkita negatiivisena toimintana. Esite koettiin hyväksi keinoksi tukea informaation välittämistä vanhemmille siitä, mitä heiltä odotetaan ja miten he voivat osallistua kiireellisen sijoituksen prosessiin.

Eettisyys ja moraalikysymykset kulkevat sosiaalialalla työntekijöiden keskuudessa jatkuvasti. Kaikkea työtä ohjaavat omat ihmisarvot sekä eettisyys. Sosiaalialan työntekijä on ammattinsa puolesta vallan käyttäjän suhteessa asiakkaaseen. Tämä vaatii työntekijältä moraalialaa, jotta hän ei käytä valtaansa epäoikeudenmukaisesti. Kaikella mitä työntekijä tekee tai jättää tekemättä työnsä puolesta, on merkitystä suoraan asiakkaan elämään. Työryhmätapaamisissa Mäntymäen perhekeskuksessa korostui työryhmän tarpeellisuus ja tuki eettisessä reflektiossa. Se koettiin vahvuutena ja voimavarana ratkaistaessa ongelmatilanteita, joihin ei välttämättä ole yhtä ja ainoaa oikeaa ratkaisua.

Lastensuojelussa erityisesti puututaan perus- ja ihmisoikeuksiin. Tämä lisää eettisen harkinnan tärkeyttä. Kiireellinen sijoitus on niin merkittävä puuttuminen, että työssä on oltava erityisen tarkkana eettisyyden toteutumisesta. Se, että halusimme opinnäytetyössämme tarkastella vanhempien osallisuutta, oli mielestämme oman työmme eettisen pohdinnan kannalta tärkeää. Vaikka lastensuojelussa sijaishuollossa asiakkaana

on ensisijaisesti lapset, ei vanhempia ja koko perhettä saisi sivuuttaa. Koimme opinnäytetyö prosessin tukevan omaa arvomaailmaamme ja siihen olennaisesti liittyvää humanistista ihmiskäsitystä.

Johtopäätökset joita teimme työn aikana ja jälkeen pätevät Mäntymäen perhekeskuksen toimintakulttuurin viitekehityksessä. Opinnäytetyöprosessi syvensi mielestämme jo perhekeskuksen toimintakulttuuriin kuuluvaa asiakaslähtöistä työtettä. Vanhempien osallisuuden tunteen lisäämiseksi ja tukemiseksi saatiin kehitettyä esite, jota tullaan kehittämään vielä opinnäytetyöprosessin jälkeen. Ulkoasua muutetaan värikkäämmäksi ja siihen lisätään muutama kuva piristämään esitettä.

6.2 Oman työskentelyn arviointi

Opinnäytetyöprosessimme oli meille erittäin antoisa, koska koimme ymmärryksemme ja tietämyksemme aiheeseen lisääntyvän koko prosessin ajan. Opinnäytetyömme aihe oli kypsynyt mielissämme jo ennen prosessin aloittamista. Huomasimme, että keskustelimme usein vanhempien osallisuudesta lastensuojelussa jo ennen kuin olimme päättäneet tehdä aiheesta opinnäytetyön. Olimme pitäneet vanhempien osallisuutta tärkeänä jo ennen opinnäytetyön aloittamista mutta prosessin aikana se korostui mielissämme entisestään.

Meille oli luonteva valinta tehdä opinnäytetyömme parityönä, sillä työskentelemme molemmat Mäntymäen perhekeskuksessa. Olemme lisäksi kiinnostuneita kehittämään lastensuojelua asiakaslähtöisempään suuntaan. Opinnäytetyömme aihe motivoi meitä koko prosessin ajan. Työskentely yhdessä parin kanssa oli arvokasta ja antoi mahdollisuuden reflektiivisiin keskusteluihin. Aloitimme työskentelyn jakamisen niin, että kumpikin etsi omalla tahollaan teoriaa ja aiempia tutkimuksia aiheesta. Tapasimme vähintään kerran viikossa ja teimme yhdessä varsinaista kirjoitustyötä. Kumpikin kirjoitti myös itsenäisesti koko prosessin ajan ja tapaamisissamme kävimme aina ensiksi läpi kummankin aikaansaannokset. Osallistuimme molemmat kaikkiin työryhmäistuntoihin sekä niiden suunnitteluun.

Keväällä 2016 laatimamme opinnäytetyösuunnitelmamme mukaan olimme suunnitelleet tekevämme tutkimuksellisen opinnäytetyön, johon sisällyttäisimme vanhempien omia kokemuksia osallisuudesta kiireellisen sijoituksen prosessissa. Turun kaupungin tutkimuslinjauksen vuoksi jouduimme kuitenkin muuttamaan suunnitelmaamme niin,

että tutkimme kiireellisen sijoituksen prosessia vanhempien osallisuuden toteutumisen näkökulmasta. Opinnäytetyömme tyyli muuttui tuolloin tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Omaksumme mielestämme tämän tyylinvaihoksen hyvin. Hankaluuksia tuotti kuitenkin se, että emme olleet aikaisemmin tutustuneet toiminnallisen opinnäytetyön menetelmiin. Opinnäytetyömme aikataulu oli tiivis mutta saimme toteutettua sen muutamista meistä johtumattomista suunnitelmien muutoksista huolimatta suunnitellusti.

Huomasimme kehittyvämmä niin opinnäytetyön tekemisessä kuin toiminnallisen työn prosessissa koko työskentelyn ajan. Etenkin tieteellisen tekstin tuottaminen oli meille antoisa oppimiskokemus. Tekstin edetessä huomioimme, että sen laatu paranee jatkuvasti. Opinnäytetyömme eteni sujuvasti ja saimme usein vielä lisää inspiraatiota työhömmä käymällä keskusteluja aiheesta monialaisen työryhmän kanssa. Emme olleet suunnitelleet tekevämme alkuperäisen suunnitelmamme mukaan vanhemmille omaa esitettä kiireellisen sijoituksen prosessista mutta työmme edetessä ja teoriaan tutustussa huomasimme, että juuri se on erittäin tärkeä osa osallisuuden kokemusta. Kun vanhempi otetaan huomioon työskentelyssä niin, että hän saa heti alkuun tiedon, miten prosessi etenee ja miten hänen odotetaan olevan mukana siinä, motivoi se sekä vanhempaa että työntekijää. Esitettä pidettiin hyvänä ideana myös työryhmässä.

Työryhmätapaamiset sujuivat suunnitellusti. Jokainen tapaamiseen osallistunut työntekijä toi omia näkemyksiään vanhempien osallisuuden suhteen. Toiminnalliselle opinnäytetyölle ominaisen syklisyyden merkityksen huomasimme työryhmätapaamisissa. Opimme, kuinka tärkeää on aina palata tehtyyn työhön, jotta pystyy innovoimaan jotain uutta. Tapaamiset lisäsivät keskustelua vanhempien osallisuudesta työryhmissä myös istuntojen ulkopuolella. Uskomme, että saimme opinnäytetyömme avulla lisättyä Mäntymäen perhekeskuksen toimintakulttuuriin ajattelua osallisuuden tärkeydestä.

Laatimaamme esitettä olisimme halunneet testata useammilla vanhemmilla kuin meillä opinnäytetyöprosessimme aikana oli mahdollisuus. Näin olisimme saaneet kattavamman arvion esitteen hyödyllisyydestä ja sisällöstä. Juuri tuolla hetkellä Mäntymäen perhekeskuksessa ei ollut montaa kiireellisesti sijoitettua lasta tai vanhemmat olivat hyvin vaikeasti tavoitettavissa. Opinnäytetyöprosessimme päätyttyä aiomme kuitenkin jatkaa esitteen testausta ja kehittämistä, jotta siitä saataisiin mahdollisimman laadukas ja kattava.

6.3 Jatkotyöskentelymahdollisuudet

Opinnäytetyöaiheemme luo mahdollisuuden erilaisiin jatkotutkimuksiin. Opinnäytetyösuunnitelmaamme varten etsimme erilaisia tutkimuksia vanhempien osallisuudesta kiireellisen sijoituksen aikana. Emme onnistuneet löytämään kuin muutaman aiheeseen liittyvän tutkimuksen ja nekään eivät suoranaisesti kohdanneet etsimämme kanssa. Mielestämme myös ylemmällä korkeakoulutasolla tulisi tuottaa tutkimusta vanhempien osallisuudesta lastensuojelun kiireellisen sijoituksen aikana. Me näemme aiheen tärkeänä ja suorana linkkinä kiireellisen sijoitusprosessin kehittämiseen.

Täydellisen vanhempien osallisuuden toteutuminen vaatii myös työntekijöiden resurssien uudelleen jakamisen. Tällä hetkellä lastensuojelussa työntekijämäärät ovat minimissään ja mahdollisuudet ihanteelliseen työskentelyyn ovat pienet. Tutkimusta tulisi tuottaa myös siitä, miten työntekijöiden resurssit jakautuvat lastensuojelulaitoksessa. Tätä tutkimalla, voisi kehittää uusia työtapoja joiden myötä resurssit jakautuvat niin, että työntekijälle jää aikaa myös vanhempien täysivaltaiseen kohtaamiseen.

Osallisuuden ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta olisi tärkeää ottaa vanhemmat mukaan kehittämistyöhön. Vanhempia pitäisi kuulla siitä, miten he kokevat osallisuuden tällä hetkellä ja mitä he toivovat parannettavan. Näin kiireellisen sijoituksen prosessin voisi luoda vanhempien osallisuuden kannalta toimivammaksi. Jatkotutkimusideana ehdotammekin tutkimusta, jossa kuullaan vanhempien kokemuksia osallisuudesta kiireellisen sijoituksen prosessissa.

Esitettä testataan ensi vuoden aikana asiakkailta ja sen ulkoasua työstetään vielä lisää eli siihen lisätään värejä ja kuvia. Työohjeet liitetään osaksi Mäntymäen perhekeskuksen perehdytyskansiota. Molemmat tuotteet esitellään vuoden alussa perhekeskuksen yksikköpalaverissa koko talon henkilökunnalle.

LÄHTEET

- Araneva, M. 2016. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro.
- Arnstein, S. 1969. A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of Planners vol. 35. Nro 4. 1969.
- Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes print - Suomen yliopistopaino Oy.
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin 1994. Ihmisoikeussopimus. Viitattu 8.11.2016.
http://www.echr.coe.int/documents/convention_fin.pdf.
- Hammarlund, C-O. 2010. Kriisikeskustelu. Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Heikkinen, H.; Rovio, E. & Syrjälä, L.2007. Toiminnasta tietoon - toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Vastapaino.
- Kuntalaki. 2015. L 10.4.2015/410.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 2000. L 22.9.2000/812.
- Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417.
- Lastensuojelun arviointi 2015. Turku: Turun kaupungin tarkastuslautakunta. Viitattu 13.9.2016.
http://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/2014_lastensuojelun_arviointi_tarkastuslautakunta_2.6.2015.pdf
- Lastensuojelun laatusuositus 2014. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen kuntaliitto. Viitattu 18.4.2016.
https://www.thl.fi/documents/647345/0/STM_2014_4_lastensuoj_laatusuos_web.pdf/0404c082-4917-471a-8293-5606b41536a7
- Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Mäntymäen perhekeskuksen perehdytyskansio 2016.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Oksanen, J. 2014. Motivointi työvälteenä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Payne, M. Modern Social Work Theory. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Perustuslaki. 1999. L 11.6.1999/731.
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Sosiaalihuoltolaki. 2014. L 30.12.2014/1301.

- Suominen, S. & Tuominen, M. 2007. Palveluohjaus. Portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Profami Oy.
- THL 2016a. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 24.9.2016. www.thl.fi > lastensuojelun käsikirja > ajankohtaista > lastensuojelu-thl- > lastensuojelun tilastoa.
- THL 2016b. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 21.4.2016. www.thl.fi > lastensuojelun käsikirja > työprosessit > lapsen osallisuus.
- THL 2016c. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 15.9.2016. www.thl.fi > lastensuojelun käsikirja > työprosessit > erityiskysymykset > lastensuojelu ja kriisityö.
- Thomas, N. 2002. Children, family and the state- decision making and child participation. Bristol university: The policy press.
- Turun kaupunki 2014. Kaupunkistrategia Turku 2029. Viitattu 8.11.2016. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/kaupunkistrategia2029_web.pdf.
- Valtioneuvosto 2015. Ratkaisujen Suomi. Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma. Viitattu 8.11.2016. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82.
- Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Yhdistyneet kansakunnat 1989. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 8.11.2016. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf.
- Ylä-Herranen, T. & Tulensalo, L. 2009. Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuudet lastensuojelussa. Teoksessa I. Tanskanen & E. Timonen-Kallio (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

TYÖOHJEITA VANHEMPIEN OSALLISUUDEN TUKEMISEKSI KII- REELLISEN SIOITUKSEN 30 PÄIVÄN PROSESSISSA

1.vko

Tulotilanne:

Ensimmäinen kohtaaminen perheen kanssa on tärkeä sijoituksen tulevaa työskentelyä ajatellen. Perheelle sijoitus on usein elämän kriisitilanne. Siksi on muistettava kriisityön aakkoset: vanhemman kuunteleminen, kysymyksiin vastaaminen ja hänen tunteidensa vastaanottaminen. Annetaan vanhemmalle aikaa käsitellä tilannetta ja jaetaan tulotilanteesta VAIN välttämätön informaatio, kuten yhteystiedot ja lapsen terveystiedot. Kun vanhempi lähtee, niin hänelle annetaan mukaan Työskentely vanhemman kanssa- esite. Esitteestä vanhempi voi lukea sijoituksen etenemisestä ja keskustella siitä lisää työntekijöiden kanssa ensimmäisen viikon aikana. Kerrotaan, että vanhempi voi olla aina yhteydessä perhekeskukseen ja lapseensa.

Vanhemman tapaamiset

- **Sijoituksen käsittely vanhemman kanssa:** Kerrotaan vanhemmalle millainen kiireellinen sijoitus on ja miten se toteutetaan Mäntymäen perhekeskuksessa (käydään läpi vanhemmalle annettavan esitteen avulla sijoituksen kulku ja annetaan tilaa vanhemman kysymyksille). Vanhemmalle täytyy käydä selväksi, että kiireellinen sijoitus on arviointijakso, joka toteuttaa vastuusosiaalisyöntekijän antamaa toimeksiantoa. Kerrataan vanhemman kanssa yhteistapaamiset lapsen ja vanhemman kanssa ja yksilötapaamiset.
- **Vanhemmalle informointi dokumentoinnista & asiakkaan oikeuksista:** Kerrotaan vanhemmalle, että laissa on määritelty, että lastensuojeluasiakkuus dokumentoidaan alusta loppuun saakka. Vanhemmilla on mahdollisuus ja oikeus pyytää dokumentit luettavaksi itselleen. Vanhemmalla on oikeus tavata lastaan päivittäin ja pitää yhteyttä lapseen. Juridiset oikeudet ovat kiireellisen sijoituksen aikana sosiaaliviranomaisilla eli missä lapsi asuu ja mitä päätöksiä lapsen suhteen tehdään.

Vanhemman & lapsen yhteistapaamiset:

- Kerrotaan, että vanhempi voi vaikuttaa omalta osaltaan työskentelyyn sijoituksen aikana niin, että on mukana lapsen arjessa päivittäin. Kerrotaan vanhemmalle, että osaston vierailuaikoina tehtävä työskentely perheen kanssa yhdessä on tärkeää. Siinä voidaan tukea koko perheen vuorovaikutusta sekä tutkia ja arvioida perhedynamiikkaa. Arjen ongelmatilanteissa voidaan tukea vanhemmuutta ja lapsi saa vanhemman ollessa läsnä, kokemuksen, että hänestä välitetään.
- Omaohjaajatunneilla voidaan järjestää sovittuja yhteistapaamisia. Jos vanhemman ja lapsen suhde vaatii tukea, otetaan vanhempi mukaan omaohjaajatunneilla esimerkiksi uimaan, elokuviin tai tekemään verkostokarttaa yms. Tarkoitus on työskennellä mahdollisimman paljon koko perheen kanssa eli vanhempien ja lapsen yhdessä, näin työntekijä pystyy parhaiten tukemaan perhettä. Kysytään vanhemman ja lapsen toiveita omaohjaaja tuntien sisältöön ja suunnitellaan työskentelyä yhdessä

2.vko ja 3. vko

Ensimmäinen verkostopalaveri: Vanhemmalle tarjotaan mahdollisuutta valmistautua verkostopalavereihin yhdessä työntekijän kanssa. Palaveritilanne voi olla uusi ja pelottava tilanne vanhemmalle. Vanhemman täytyy tietää, että hänen on mahdollista saada tukea itsensä ilmaisuun palavereissa työntekijän taholta. Vanhemman kanssa ei tarvitse tai voi aina olla samaa mieltä, mutta häntä voi ja pitää silti AINA tukea ilmaisemaan asiansa.

Vanhemman tapaamiset:

- **Hoitoryhmä, tavoitteiden tekeminen jaksolle yhdessä vanhemman kanssa:** Tämä tarkoittaa vanhemman kanssa yhdessä hoito- ja kasvatussuunnitelman suunnitelmaosuuden tekemistä. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa näkyy niin vanhemman, lapsen kuin monialaisen työryhmän yhdessä tehdyt tavoitteet ja toiveet.
- **Omaohjaaja työskentely:** Omaohjaaja työskentelystä tiedotetaan vanhemmalle ja tarpeen mukaan vanhempi voi osallistua omaohjaaja työskentelyyn ja sen suunnitteluun.
- **Osastopalavereista keskusteleminen vanhemman kanssa:** Joka viikko käydään vanhemman kanssa suullisesti läpi mitä on mietitty osastopalavereissa hänen lapsensa kohdalla. Joka viikko siis kerrataan yhdessä vanhemman kanssa missä mennään. Vanhemmalla on kuukauden aikana paljon palavereja ja tapaamisia sijoitukseen liittyen ja kaikkea ei voi muistaa, joten asioita on hyvä kerrata.
- **Palveluohjaus vanhemmalle:** Muun työskentelyn ohessa voi tulla ilmi/kysytään vanhemman raha-asioista eli ovatko ne kunnossa ja tarvitseeko apua niiden järjestämisessä. Jos tarvitsee, niin vanhempi ohjataan oikeaan paikkaan. Edellisen esimerkin mukaisesti käydään vanhemman kanssa hienovaraisesti läpi elämän eri osa-alueet ja jos vanhempi haluaa tai vaikuttaa tarvitsevansa ohjausta esimerkiksi psykiatriaan niin ohjataan sinne tai muihin oikeisiin palveluihin.

4.vko

Toinen verkostopalaveri: Myös toiseen verkostopalaveriin vanhemmalle tarjotaan mahdollisuutta valmistautua yhdessä työntekijän kanssa. Sen lisäksi, että vanhemmalla on mahdollista saada tukea itsensä ilmaisuun palavereissa työntekijän taholta, on tärkeää olla hänelle rehellinen työryhmän tulevasta jatkosuosituksesta. On tärkeää nostaa esiin työryhmän huomioidut sosiaalityöntekijän antamaan tehtävänantoon ja kertoa jos huolta jostain on herännyt.

Sijoituksen päättyminen: Kun sijoitus päättyy, vanhemmalle annetaan mahdollisuus antaa palautetta sijoitusjaksosta suullisesti tai kirjallisesti. Koko perheen kanssa luetaan monialaisen työryhmän kirjoittama yhteenveto kiireellisen sijoituksen jaksosta.

Yleisiä asioita kiireellisen sijoituksen aikana tapahtuvasta työstä:

Kunnioitus: Vanhempaa kannustetaan asioissaan kunnioittavasti. Vanhempi on asiantuntija omassa elämässään ja häntä tulee kuunnella sekä ottaa hänen mielipiteensä huomioon työskentelyssä.

Yhteistoiminta vanhempien kanssa: Tavoitteet tehdään aina yhdessä vanhemman ja lapsen kanssa. Vanhemman kanssa toteutetaan kaikissa mahdollisissa asioissa kasvatuskumppanuutta. Se tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sitä, että yhdessä vanhemman kanssa mietitään lapsen asioita ja kuullaan niissä myös lasta hänen ikätasonsa mukaan.

Asioiden puhuminen: Asioiden (esimerkiksi tavoitteiden) kertaaminen vanhemman kanssa sijoitusprosessin aikana on hyvä asia. Asioita voi tuoda esiin useilla eri tavoilla ja eri näkökulmista. Joka viikko on hyvä kerrata vanhemman kanssa sijoituksen syyt ja tavoitteet. Kriisitilanteessa asiat eivät välttämättä jää mieleen ja kokonaisuus ei hahmotu helposti. Tärkeää on avata konkreettisesti asiat vanhemmalle ja käyttäen virkamieskielen sijasta normaalia puhekieltä. Työntekijän ei ole tarkoitus hämmentää vanhempaa hienoilla termeillä, vaan selittää ja käydä asiat läpi niin, että asiakas ne ymmärtää.

Avoimuus ja rehellisyys: Vanhemman kanssa ollaan rehellisiä ja avoimia siitä mitä tehdään ja miksi tehdään. Pidetään vanhempi ajan tasalla siitä, mihin sijoitusprosessissa ollaan menossa ja mitä työryhmä tulee suosituksessaan suosittelemaan perheelle sijoituksen jälkeen. Esim. huostaanoton valmistelun aloittamista ei voi kertoa vasta yllätyksenä verkostopalaverissa, jos siitä on ollut tietoa jo aiemmin.

Päätösten tekeminen: Niin rajoittamispäätökset kuin muu oma työ, on AINA pystyttävä perustelevaan myös asiakkaalle. Jos vanhempi on eri mieltä päätöksistä, kuuluu työntekijän ottaa hänen tunteensa rauhallisesti vastaan ja kuunnella vanhemman ajatuksia asiasta, sekä perustella työryhmän tekemät päätökset.

Yksilökohtainen työskentely: Jokainen perhe on erilainen, joten työskentely pyritään räätälöimään perheiden tarpeiden mukaiseksi. Tästä esimerkkinä tapaamisaikataulut, joissa joustetaan aina tarpeen vaatiessa. Työmenetelmät joita käytetään, valitaan perustellusti tiettyyn tarpeeseen.

Voimavarojen tukeminen: Tuetaan perheen omia voimavaroja. Pyritään tukemaan asiakkaan omaa potentiaalia niin, että hän pystyisi itsenäisesti hoitamaan omaan elämäänsä kuuluvia asioita. Ei tehdä asioita asiakkaan puolesta, vaan yhdessä hänen kanssaan.

Vuorovaikutus: Monet edellä mainitut asiat mainitaan, koska ne ovat tärkeä osa vuorovaikutusta asiakkaan kanssa. Vuorovaikutus on yksi tärkeimmistä asioista asiakkaan osallisuuden kokemuksen muotoutumisessa. Kunnioittava, tukeva, kannatteleva, tasavertainen ja toisinaan rohkaiseva suhtautuminen vanhempaan on avain onnistuneeseen asiakassuhteeseen koko perheen kanssa.

VANHEMMAN KANSSA TYÖSKENTELYN SISÄLTÖ JA AIKATAULU KIIREELLISEN SIJOITUKSEN (38§) 30 PÄIVÄN AIKANA MÄNTYMÄEN PERHEKESKUKSESSA

Työskentelyn sisältö ja aikataulu avataan tässä esitteessä. Siitä on mahdollista keskustella, kysyä lisää sekä esittää toiveita.

Osastolle voi soittaa aina, p. 02-2625 987

TIETOA SIJOITUKSESTA

- Kiireellinen sijoitus kestää pääsääntöisesti 30 päivää. Tämän aikana työntekijöiden tehtävänä on **tutkia- ja arvioida** perheen ja lapsen tilannetta sosiaalityöntekijän antaman toimeksiannon perusteella. Tavoitteita täsmennetään yhdessä vanhemman ja lapsen kanssa.
- Vanhemman kanssa työskentelee ensisijaisesti osaston sairaanhoitaja. Hänen työparina on lapsen omaohjaaja. Muu työryhmä (ohjaajat, sosiaalityöntekijä, psykologi) on myös aina käytettävissä.
- Dokumentointi: Sijoitus dokumentoidaan kirjallisesti alusta loppuun ja vanhemmalla on oikeus lukea kirjaukset
- Vanhemman oikeudet kiireellisen sijoituksen 38 § aikana käydään yhdessä läpi vanhemman kanssa

1. VIIKKO

VANHEMPI TAPAA TYÖNTEKIJÖITÄ

- Ensimmäisessä tapaamisessa käsiteltävät asiat:
  - osaston arki, tulotarkastus, omaohjaaja työskentelyn tarkoitus ja tavoitteet
  - käydään myös läpi alkaneeseen sijoitukseen johtaneita asioita ja sijoitusjakson tavoitteita
  - aikaa on myös varattu vanhemman vapaalle puheelle, kysymyksille ja yhdessä työntekijän kanssa tilanteen pohtimiselle.
- Yksilötapaaminen:
  - vanhemman kanssa sovitaan hänen aikatauluihinsa parhaiten sopiva yksilötapaaminen kerran viikossa.
  - tarvittaessa vanhempi voi aina soittaa ja sopia lisää yksilötapaamisia, jotka yritetään järjestää aina, kun tämä on mahdollista.
  - tapaamisissa tehdään Lapset puheeksi- keskustelun ensimmäinen osuus.
- Muut tapaamiset:
  - Vanhempaa tavataan perhekeskuksessa myös silloin, kun hän vierailee tapaamassa lasta. Tällöin työskentelyssä painotetaan mm. vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemista, sekä havainnoidaan, tutkitaan ja arvioidaan arjen tilanteissa esiin tulleita asioita.

VANHEMMALTA KAIVATAAN SEURAAVIA TIETOJA:

- Tiedot lapsen terveydestä
- Suostumuslomakkeiden täyttäminen:
  - suostumus olla yhteydessä lapsen kouluun sijoituksen aikana sekä Wilma- tunnuksset.
  - Suostumus kuljettaa lasta Turun kaupungin ajoneuvoilla ja
  - suostumus tilata toiselta hoitavalta taholta aikaisempien asiakkuuksien tiedot
- Avointa ja rehellistä tietoa perheen tilanteesta ja vanhemman omia ajatuksia siitä.
- Vanhemman toiveet jakson tavoitteista

2. VIIKKO

VANHEMMAN JA LAPSEN KANSSA YHDESSÄ TYÖSKENTELY

- Hoitoryhmään osallistuminen:
  - Vanhempi ja lapsi osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan hoitoryhmään, jossa tehdään yhdessä sairaanhoitajan, lapsen omaohjaajan, perhekeskuksen psykologin ja osaston vastaavan ohjaajan kanssa hoito- ja kasvatussuunnitelman suunnitelmaosuus. Tämä tarkoittaa perheen tarpeista lähtevien tavoitteiden tekemistä jaksolle.
- 1. Verkostopalaveri:
  - Vanhempi ja lapsi saavat tiedon ensimmäisen verkostopalaverin ajankohdasta ja voivat valmistautua palaveriin keskustelemalla siitä työntekijöiden kanssa. Työntekijät voivat näin sovittaessa tukea vanhempaa ja lasta palaverissa asioidensa ilmaisussa.
- Perheen kanssa pyritään työskentelemään yhdessä mahdollisimman paljon. Jalkautuminen perheen kotiin ja siellä työskentely on myös joissain tapauksissa tarpeellista.

VANHEMPI TAPAA TYÖNTEKIJÖITÄ

- Yksilötapaaminen:
  - Tehdään Lapset puheeksi- haastattelun toinen osuus
  - Vanhemman kanssa keskustellaan sijoitusjakson aikana kerran viikossa pidettävistä henkilökunnan osastopalaverista, joissa käsitellään lapsen asioita.
- Palveluohjaus:
  - Tarvittaessa vanhempi saa perhekeskuksen työntekijöiltä tukea ja apua omien asioidensa järjestämiseen, sekä ohjausta mihin ottaa yhteyttä. Ensisijaisesti tämän hoitaa avoimuksen sosiaalityöntekijä, mutta autamme aina tarpeen tullen.

3.VIIKKO

VANHEMPI TAPAA TYÖNTEKIJÖITÄ

- Tapaamiset arjessa:
  - Vanhemman mukana olo lapsen arjessa perhekeskuksessa sijoituksen aikana on ensiarvoisen tärkeää. Tällöin vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta voidaan tukea ja havainnoida. Arjessa monet asiat näkyvät luonnollisemmin kuin haastatteluissa tai muita menetelmiä käytettäessä.
- Yksilötapaaminen:
  - toisen verkostopalaverin ajankohta ilmoitetaan
  - käydään läpi lapsen tekemää verkostokartta

4.VIIKKO

VANHEMPI TAPAA TYÖNTEKIJÖITÄ

- Yksilötapaaminen:
  - Käydään läpi jakson tavoitteet ja niiden toteutuminen. Vanhemmat ajatuksia sijoituksesta ja perheen tilanteesta tällä hetkellä. Vanhemman toiveet jatkosta ja mitä tukea kokee perheen tarvitsevan jatkossa.

VANHEMMAN JA LAPSEN KANSSA YHDESSÄ TYÖSKENTELY

- Toiseen verkostopalaveriin valmistautuminen. Kerrotaan mikä työryhmän mielipide arviointijakson jälkeen tilanteesta ja suositus jatkoon. Kysytään perheen mielipiteet ja ajatukset tilanteesta ja jatkosta.
- 2. Verkostopalaveri, jossa sovitaan yhdessä perheen kanssa sijoituksen loppumisesta tai suunnitellaan jatkoa, jos tilanne niin vaatii.

YLEISTÄ INFORMAATIOTA

Vanhempi voi vaikuttaa työskentelyyn sijoituksen aikana niin, että on mukana lapsensa arjessa perhekeskuksen osastolla joka päivä omien voimavarojen mukaan. Koko perhe on tervetullut osastolle vierailemaan päivittäin.

Osaston vierailuaikoina tehtävä työskentely on tärkeää, koska silloin voidaan auttaa ja tukea, perheen toiveet huomioon ottaen, vanhemman ja lapsen sekä koko perheen vuorovaikutusta.

30 päivän kiireellisen sijoituksen jakson työskentely on intensiivistä ja on toivottavaa, että siihen sitoudutaan. Vanhemman osallistuminen sijoitusjaksoon on vapaaehtoista. Miten se toteutuu, huomioidaan tutkimus- ja arviointijakson aikana tehtävissä kirjauksissa ja jatkosuosituksessa.

Mäntymäen perhekeskus on auki 24 tuntia vuorokaudessa. Vanhempi voi aina soittaa osastolle. Halutessaan vanhempi voi sopia lisää yksilötapaamisia sairaanhoitajan tai lapsen omaohjaajan kanssa. Viralliset vierailuajat osastolle ovat arkisin klo 17-19 ja viikonloppuisin klo 13-19. Vierailuajoissa joustetaan tarvittaessa vanhemman aikataulujen mukaisesti.

Verkostopalaverit pidetään perhekeskuksessa. Niihin osallistuvat vanhemman ja lapsen lisäksi perheen asioista vastaava avohuollon sosiaalityöntekijä, omaohjaaja ja osaston sairaanhoitaja, perhekeskuksen sosiaalityöntekijä sekä tarvittaessa muut tahot kuten esim. koulun edustaja. Vanhemman toiveesta palaveriin voidaan kutsua perheen lähiverkostoa tai muita hoitavia tahoja.

Sijoituksen päättyttyä vanhempi ja lapsi kutsutaan lukemaan yhteenvetoa sijoituksesta. Halutessaan yhteenveto voidaan lähettää perheelle postitse. Vanhemmalla on myös halutessaan mahdollisuus antaa kirjallinen tai suullinen palaute sijoitusjaksosta perhekeskuksessa.